

Төсөл
Эрүүл мэндийн сайд, Хөдөлмөр
нийгэмийн хамгааллын сайдын 2023
оны .. дугаар сарын ... өдрийн .... / ...
дугаар хамтарсан тушаалын
нэгдүгээр хавсралт

**ДААТГУУЛАГЧ ХҮНИЙ ХӨДӨЛМӨРИЙН ЧАДВАР АЛДАЛТЫН ХУВЬ, ХУГАЦАА, ШАЛТГААНЫГ МАГАДЛАХ,
ХӨДӨЛМӨР ЗОХИЦУУЛАЛТ ХИЙХЭД БАРИМТЛАХ ӨВЧНИЙ ЖАГСААЛТ**

№	Өвчний нэр	Үе шат	Өвчний код	Хувь хэмжээ	Хугацаа	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, ажлын цаг хорогдуулах эсэх
1.ХАЛДВАРТ ӨВЧИН						
Амьсгалын эрхтний сүрьеэ						
1.1	а/Амьсгалын эрхтний сүрьеэгийн хүнд, хүндэвтэр хэлбэр зүрх судасны дутагдлын II, III үе	Сэдрэлийн ба намжмал үе	A15	80	2 жил	
	б/Уушги болон бусад эрхтэнд сүрьеэ өвчний улмаас мэс засал хийлгэсэн		A15	70	2 жил хүртэлх	
Уушгины бус эрхтний сүрьеэ						
1.2	Сүрьеэгийн мэнэн идэвхтэй үедээ ба өвчилсний дараах үед тэнцвэр, хараа, сонсгол, хөдөлгөөний эрхтний үлдэц өөрчлөлтийн аль нэг илэрсэн бол	Сэдрэлийн ба намжмал үе	A17	80	2 жил	
1.3	а/Өвдөг, түнх, тохой, мөрний үений сүрьеэгийн хүндрэлийн улмаас үений хөдөлгөөн бүр мөсөн буюу 2/3 нь хязгаарлагдсан бол	Сэдрэлийн ба намжмал үе	A18	70	2 жил	
	б/Нурууны сүрьеэ (хүзүү, сээр, бүсэлхий, ууцны нугалам)-ын улмаас нурууны үений хөдөлгөөн 2/3-оос дээш хязгаарлагдаж хөдөлгөөнгүй болсон, аль нэг мөчинд саажилт үүссэн бол	Сэдрэлийн ба намжмал үе	A18	70	2 жил	
Эмэнд тэсвэртэй сүрьеэ						
1.4	а/Амьсгалын ба бусад эрхтний эмэнд тэсвэртэй сүрьеэ (ЭТС)-ийн улмаас эмчлэгдэж байгаа болон эмчилгээний дараах үе	Сэдрэлийн ба намжмал үе	A15-A19	80	2 жил	
1.5	б/Амьсгалын болон бусад эрхтний маш олон эмэнд тэсвэртэй сүрьеэгийн (МОЭТС) бүх тохиолдол	Сэдрэлийн ба намжмал үе	A15-A19	90	5 жил хүртэлх	

1.6	ДОХ, ХДХВ-ийн халдварын 1-4 дүгээр шат	а/ХДХВ-ийн халдварын эмнэлзүйн I-II үе шат (Ретровирусийн эсрэг эмчилгээнд 12 сар ба түүнээс дээш хугацаанд >95% тууштай хамрагдсан)	B20 B21 B22 B23 B24	60	2 жил	
		б/ ХДХВ-ийн халдварын эмнэлзүйн III үе шат (Ретровирусийн эсрэг эмчилгээнд 6 сар ба түүнээс дээш хугацаанд >95% тууштай хамрагдсан)		70	2 жил	
		в/ ХДХВ-ийн халдварын эмнэлзүйн IV үе шат- ДОХ (Ретровирусийн эсрэг эмчилгээ эхэлсэн байх)		80	2 жил	
1.7	Бруцеллёз	а/Ээнэгшил хагас алдсан өөртөө үйлчлэх чадвартай (остеоартит, остеоартроз, спондилит) спондилёз, коксартроз)	A23	50	1 жил	
		б/Ээнэгшил бүрэн алдсан, өөртөө үйлчлэх чадвартай (фиброз, анкилоз, үений хэлбэр, бүтэц алдагдаж эргэшгүй өөрчлөлттэй) бруцеллёзын ийлдсийн шинжилгээ сөрөгжсөн буюу үлдэц хэлбэртэй		70	2 жил	
		в/Ээнэгшил бүрэн алдсан, өөртөө үйлчлэх чадваргүй		80	Хугацаагүй	
1.8	Хачигт энцефалит	Эрхтэн тогтолцооны саажилт, үлдэц хэлбэр	B88 B94	80	Хугацаагүй	
2.СЭТГЭЦ, ЗАН ҮЙЛИЙН ЭМГЭГ						
Сэтгэцийн органик ба шинж тэмдгийн эмгэг						
2.1	Альцгеймер өвчний тэнэгрэл, судасны гаралтай өвчний тэнэгрэл, пикийн, хантингтон өвчний тэнэгрэл, халдварын шалтгаант, тархины гэмтлийн шалтгаант, эпилепсийн үеийн тэнэгрэл	а/Хэсэгчилсэн тэнэгрэлд орж бусдын асрамж шаардлагатай бол	F00 F01 F02	80	2 жил	
		б/Бүрэн тэнэгрэлд орж бусдын байнгын асрамж шаардлагатай бол	F02.2 F02.8	90	Хугацаагүй	
Тархины гэмтэл ба үйлийн хямрал, бие махбодийн өвчний шалтгаант сэтгэцийн бусад эмгэг						
2.2	Органик галлюциноз, органик кататоник, органик дэмийрэл, органик сэтгэл цочирдлын эмгэг	Хий үзэгдэл, кататони, дэмийрэл, сэтгэл хөдлөлийн шинжүүд илэрч, дахилттай бол	F06.0 F06.1 F06.2 F06.3	70	2 жил	

Тархины өвчин, гэмтэл, үйл ажиллагааны хямралын шалтгаант бие хүний зан үйлийн эмгэг						
2.3	Бие хүний органик эмгэг	а/Зан төрхийн тод өөрчлөлттэй, танин мэдэхүй, сэтгэхүй, хэл ярианы өөрчлөлттэй хавсарсан бол	F07.0	60	1 жил	
		б/Зан төрхийн болон танин мэдэхүй, сэтгэхүй, хэл ярианы гүнзгий өөрчлөлттэй бол		70	2 жил	
2.4	Тархины өвчин, гэмтэл, үйл ажиллагааны шалтгаант бие хүний ба зан төрхийн бусад органик эмгэг	а/Зан төрхийн мэдэгдэхүйц өөрчлөлттэй, эмэнд дарагддаггүй уналт таталттай бол	F07.8	60	1 жил	
		б/Зан төрхийн гүнзгий өөрчлөлттэй, эмэнд дарагддаггүй уналт таталттай бол		70	2 жил	
		в/Зан төрхийн гүнзгий өөрчлөлттэй, ухамсарт ухаан бүрийтэн балартал, солиорол бүхий уналт таталттай бол		80	2 жил	
Сэтгэц идэвхт эм, бодисын шалтгаант сэтгэц, зан үйлийн эмгэг						
2.5	Архи, опиойдын, каннабиноидын, тайвшруулах нойрсуулах бодисын, кокаины, сэргээгч эм бодисын, хий үзэгдэл үүсгэгч эм бодисын, дэгдэмхий уусгагч бодисын, олон төрлийн сэтгэц идэвхт бодисыг хослуулан хэрэглэсний улмаас үүсэх сэтгэцийн болон зан үйлийн эмгэг	Архи, опиойдын, каннабиноидын, тайвшруулах нойрсуулах бодисын, кокаины, сэргээгч эм бодисын, Хий үзэгдэл үүсгэгч эм бодисын, дэгдэмхий уусгагч бодисын, олон төрлийн сэтгэц идэвхт бодисын шалтгаант солиорол (паранойд) хоорондоо богино хугацааны давтамжтай эсвэл тэнэгрэл илэрсэн бол	F10 F11 F12 F13 F14 F15 F16 F18 F19	70	2 жил	
Шизофрени, шизофренийн хэв шинжит ба дэмийрэх эмгэг						
2.6	Шизофренийн хий үзэгдэл дэмийрлийн, хүүхдэрхэх, кататоник, үл ялгагдах, шизофренийн дараах сэтгэл гутрал, үлдэц шизофрени, энгийн хэлбэрүүд, бусад шизофрени	а/Солиорол (хий үзэгдэл, дэмийрэл, паранойд, Кандинский-Клеромбо, гебефрени, кататони, сэтгэл гутралын)–ын шинжүүд тод, эмчилгээний үр дүнд засарсан хэдий ч орчиндоо дасан зохицох чадвар буурсан бол	F20.0 F20.1 F20.2 F20.3 F20.4 F20.5 F20.6 F20.8	60	1 жил	
		б/Солиорол (хий үзэгдэл, дэмийрэл, паранойд, Кандинский-Клеромбо, гебефрени, кататони, сэтгэл гутралын) шинжүүд тогтвортой тод илэрч, өвчин дахих бүрт негатив шинжүүд ихэсч байгаа боловч засрал сайжралд ордог бол		70	2 жил	

		в/Солиорол (хий үзэгдэл, дэмийрэл, паранойд, Кандинский-Клеромбо, гебефрени, кататони, сэтгэл гутрал, парафрени)-ын шинжүүд бүдэг буюу үлдэц хэлбэрээр тогтвортой негатив шинжүүдийн суурин дээр илэрч, засрал сайжралд ордоггүй бол		80	2 жил	
		г/Өвчний төгсгөлийн үе буюу шизофренийн негатив, позитив шинжийн аль аль нь арилахгүйгээр илэрч, бие даан амьдрах чадваргүй, бусдын хараа хяналт, асрамж шаардлагатай бол		100	Хугацаагүй	
2.7	Шизофренийн хэв шинжит эмгэг	а/Этгээд төрх, ер бусын итгэл үнэмшил, хачин бодол санаа, сенестопати, дереализаци, деперсонализаци, дисморфофоби, үл ялиг зовлонт үзэгдэл шинжүүд тод, солиорлын шинжүүд бүдэг илэрч, орчиндоо дасан зохицох чадвар буурсан бол	F21	60	1 жил	
		б/Этгээд төрх, ер бусын итгэл үнэмшил, хачин бодол санаа, сенестопати, дереализаци, деперсонализаци, дисморфофоби, үл ялиг зовлонт үзэгдэл шинжүүд тод, солиорлын шинжүүд тод илэрч байгаа боловч засрал сайжралд ордог бол		70	2 жил	
		в/Этгээд төрх, ер бусын итгэл үнэмшил, хачин бодол санаа, сенестопати, дереализаци, деперсонализаци, дисморфофоби, үл ялиг зовлонт үзэгдэл шинжүүд тод, солиорлын шинжүүд бүдэг илэрч байгаа боловч засрал сайжралд ордоггүй бол		80	2 жил	
		г/Өвчний төгсгөлийн үе буюу үлдэц бүхий шинжтэй, бие даан амьдрах чадваргүй, бусдын хараа хяналт, асрамж шаардлагатай бол		90	Хугацаагүй	
2.8		а/Солиорол (системчлэгдсэн дэмийрэл)-ын шинжүүд тод илэрч, орчиндоо дасан зохицох чадвар буурсан бол	F22	60	1 жил	

	Байнга дэмийрэх эмгэг	б/Солиорол (системчлэгдсэн дэмийрэл)-ын тод илэрч байгаа боловч засрал сайжралд ордог бол		70	2 жил	
		в/Солиорол (системчлэгдсэн дэмийрэл)-ын тод илэрч байгаа боловч засрал сайжралд ордоггүй бол		80	2 жил	
		г/Өвчний төгсгөлийн үе буюу солиорол (системчлэгдсэн дэмийрэл) тод илэрч бие даан амьдрах чадваргүй, бусдын хараа хяналт, асрамж шаардлагатай бол		90	Хугацаагүй	
Шизоаффектив эмгэг						
2.9	Шизоаффектив эмгэгийн сэтгэл хөөрөх, гутрах, холимог хэлбэр	а/Шизоаффектив эмгэгийн солиорол (сэтгэл цочирдол, хий үзэгдэл, дэмийрэл, кататоник) бүхий сэтгэл хөөрөх, гутрах, холимог шинжүүд дахин давтагдан илэрч буй бол	F25.0 F25.1 F25.2	60	1 жил	
		б/Шизоаффектив эмгэгийн солиорол (сэтгэл цочирдол, хий үзэгдэл, дэмийрэл, кататоник) бүхий сэтгэл хөөрөх, гутрах, холимог шинжүүд ээлжлэн тасралтгүй илэрч буй бол		70	2 жил	
Сэтгэл цочирдлын хоёр туйлт эмгэг						
2.10	Солиорлын шинж тэмдэгтэй сэтгэл хөөрөл, гутрал, холимог шинж бүхий хоёр туйлт сэтгэл цочирдох эмгэг, сэтгэл гутрах дахилтат үечилсэн эмгэг	а/Сэтгэл цочирдлын хоёр туйлт (сэтгэл хөөрөл, сэтгэл гутрал, холимог шинж) сэтгэл гутралын дахилтат эмгэг 6 сараас дээш хугацаанд дахиж буй бол	F31.2 F31.5 F31.6 F33.1 F33.2 F33.3	60	1 жил	
		б/Сэтгэл цочирдлын хоёр туйлт (сэтгэл хөөрөл, сэтгэл гутрал, холимог шинж) сэтгэл гутралын дахилтат эмгэг 6 сараас доош хугацаанд дахиж, олон жилээр үргэлжилж буй бол		70	2 жил	
Стресстэй холбоотой неврозын болон биеийн хэлбэрийн эмгэгүүд						
2.11	Айдаст сэтгэл түгших, үл ялиг зовлонт үзэгдлийн, дасан зохицохуйн, диссоциатив, биеийн хэлбэрийн, мэдрэл сульдах эмгэгүүд	а/Эмчилгээний үр дүнд сайжрал авдаг боловч мэргэжлийн ажлаа хийх боломжгүй болсон бол	F40 F42 F43 F44	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
		б/Эмчилгээний үр дүнд сайжрал авахгүй, хоёр жилээс дээш хугацаагаар үргэлжилсэн, ужиг явцтай бол	F45 F48	50	3 хүртэлх жил	

Насанд хүрэгчдийн бие хүний зан үйлийн эмгэгүүд						
2.12	Бие хүний паранойд, шизоид, диссоциатив, сэтгэлийн хөдөлгөөний тогтворгүй, истерийн, ананкаст, хараат, холимог ба бусад эмгэг	Бие хүний эмгэгүүд ээнэгшил алдагдалт 4-6 сар үргэлжилсэн тохиолдолд	F60.0 F60.1 F60.2 F60.3 F60.4 F60.5 F60.7 F61.0	50	1 жил	
Оюуны хомсдолын эмгэг						
2.13	Оюуны хөнгөн хомсдол	Оюуны хөнгөн хомсдол (IQ-50-69)/Насанд хүрсэн хүний сэтгэл зүйн нас 9-12 насны хүүхдийнхтэй ижил түвшний хөгжилтэй/	F70	60	1 жил	
2.14	Оюуны хүндэвтэр хомсдол	Оюуны хүндэвтэр хомсдол (IQ 35-49) /Насанд хүрсэн хүний сэтгэл зүйн нас 6-9 насны хүүхдийнхтэй ижил түвшний хөгжилтэй/	F71	70	2 жил	
2.15	Оюуны хүнд хомсдол	Оюуны хүнд хомсдол (IQ 20-34) /Насанд хүрсэн хүний сэтгэл зүйн нас 3-6 насны хүүхдийнхтэй ижил түвшний хөгжилтэй/	F72	80	Хугацаагүй	
2.16	Оюуны гүнзгий хомсдол	Оюуны гүнзгий хомсдол (IQ 20 хүртэл) /Насанд хүрсэн хүний сэтгэл зүйн нас 3 наснаас бага хүүхдийнхтэй ижил түвшний хөгжилтэй/, байнгын гардан асаргаа шаардлагатай бол	F73	90	Хугацаагүй	
2.17	Аутизмын хүрээний эмгэгүүд	Нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар сул, бусдын хараа хяналт, асрамж шаардлагатай бол	F84.0 F84.2 F84.5	80	2 жил	
3. ДОТРЫН ӨВЧНҮҮД						
3.1	Зүрхний архаг дутагдал (атеросклероз, зүрхний шигдээс, кардиомиопати, артерийн гипертензи, хэрэх, зүрхний төрөлхийн ба бусад олдмол эмгэг хамаарна)	а/ЗАД-ын "С" шат, диастолын дутагдал, ачаалал даах чадвар буурсан, зүрхний хэт авиан шинжилгээгээр зүрхний бүтцийн өөрчлөлттэй EF=41-49%, A/E<0.9 ба натри хөөгч пептидийн сорилоор NT-pro BNP >450 пг/мл байх	I50	60	1 жил	
		б/ЗАД-ын "D" шат, ЦЭД IV систолын дутагдал ачаалал даах чадвар буурсан, зүрхний хэт авиан шинжилгээгээр зүрхний бүтцийн өөрчлөлттэй EF≤40%	I50	80	2 жил	

		ба натри хөөгч пептидийн сорилоор NT-pro BNP >1800 пг/мл байх				
3.2	Артерийн гипертензи	а/Бөөрний архаг дутагдлын II үе шат тархины цусан хангамжийн архаг дутагдал	I10	60	1 жил	
		б/Бөөрний архаг дутагдлын III үе шат. нүдний угт торлог бүрхэвчийн хаван, ховхролт үүссэн, тархинд цус харваж, саажилт үлдсэн	I10	70	2 жил	
		в/Хоруу явцтай эмэнд тэсвэртэй артерийн гипертензи	I10	60	1 жил	
3.3	Зүрхний ишеми өвчин, Цээжний бах	а/Цээжний тогтвортой бах үйл ажиллагааны III зэрэг: зүрхний ачаалалтай сорилоор үйл ажиллагааны зэрэг нотлогдсон байх, титэм судасны зураг авах шинжилгээгээр титэм судас 50-75%-ийн нарийсалтай байх	I20	60	1 жил	
		б/Цээжний тогтвортой бах үйл ажиллагааны IV зэрэг: тайван үеийн ЗЦБ-д ишемийн шинж илэрсэн байх, титэм судасны зураг авах шинжилгээгээр олон титэм судас > 75%-ийн нарийсалтай байх, эмийн эмчилгээ үр дүнгүй байх	I20	70	2 жил	
		в/Титэм судасан дотуурх эмчилгээний дараа цээжний бах дахих: титэм судасны стент тавиулсаны дараа ЗЦБ-т ишемийн өөрчлөлт арилахгүй байх эсвэл шинээр илрэх, титэм судасны зураг авах шинжилгээгээр титэм судасны нарийсал дахин илрэх	I20	70	1 жил	
3.4	Зүрхний шигдээс	а/Хүндрэлгүй, дунд зэргийн эрсдэлтэй: ST сегмент өргөгдсөн шигдээсийн онош ЗЦБ, ЗХАШ-р нотлогдох, ST сегмент өргөгдөөгүй шигдээс, шигдээсийн онош ЗЦБ ба тропонины сорилоор нотлогдох	I21 I22	55	1 жил	
		б/Хүндрэл илэрсэн эрсдэлийн зэрэг өндөр байх: шигдээсийн хүндрэл маш өндөр эрсдэл нотлогдсон байх	I21 I22	70	2 жил	
3.5	Хүнд хэлбэрийн түр зуурын муужралт (синкопи) өгдөг хэм алдагдлууд	а/Пароксизмал тахикарди, тосгуур ховдлын хориг III зэрэг, синусын зангилааны сулралын хам шинж, эмийн эмчилгээнд үр дүнгүй тосгуурын жирвэгнээ 12 сарын дотор багадаа 3 удаа муужирч унасан	I44 I45 I46 I47 I48 I49	60	1 жил	

		б/Электростимулятор тавигдсаны дараах үе	I44 I45 I46 I47 I48 I49 Z45 Z95	50	1 хүртэлх жил	
3.6	Халдварт эндокардит	Тархи, зүрх бөөр дэлүүнд хүндрэл өгсөн	I33	60	1 жил	
3.7	Зүрхний төрөлхийн ба олдмол гажиг	а/Ачааллын хөхрөлттэй: баруунаас зүүн тийш цусны урсгал илэрсэн, ачаалал ≤ 5 МЕТ	I05 I09 Q20 Q28	50	1 жил	
		б/Насанд хүрэгсдийн төрөлхийн гажиг засах мэс заслын эмчилгээний дараа (PASP<45 мм.муб)	Q20 Q28 I05 I09 T82	50	1 хүртэлх жил	
		в/Хиймэл хавхлага суулгах мэс заслын эмчилгээний дараа	T82	50	1 хүртэлх жил	
3.8	Уушгины артерийн анхдагч, хоёрдогч даралт ихсэлт	а/PASP=45-59мм МУБ	I27	70	2 жил	
		б/PASP≥ 60 мм МУБ	I27	80	2 жил	
3.9	Хоёр хавтаст хавхлагын унжилт	Хүнд зэргийн хавхлага солих мэс заслын эмчилгээ хийлгэх заалттай тохиолдолд	I34	50	1 жил	
3.10	Гол судас. том салааны цүлхэн	а/Хууралтгүй цүлхэн	I71 I72	60	1 жил	
		б/Хууралттай цүлхэн	I71 I72	70	2 жил	
3.11	Захын судасны эмгэг	а/Гүний судасны эмгэг нь босох, суух, өргөх, түлхэх зэрэг ажил хөдөлмөртэй холбоотой үйл ажиллагааны алдагдал үүсгэх	I83	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
		б/Хөлийн гүний венийн судасны эмгэг багадаа 3 сараас доошгүй хугацаагаар үргэлжилсэн, хөлд байнгын хаван, тэжээлийн өөрчлөлттэй, зааны хөлний шинж илэрсэн	I83	50	1 жил	
		в/Мөчдийн судасны хагалгааны дараах үе	I83	50	1 хүртэлх жил	
		г/Хөл эсвэл гарын хурууны үзүүр үхжиж эхлэх үе	I83	70	2 жил	

		д/Энэ өвчнөөр хөл эсвэл гар аль нэг түвшинд тайруулсан	I83	80	Хугацаагүй	
Ревматологийн өвчнүүд						
3.12	Тогтолцооны улаан чонон яр	а/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээсэн боловч аль нэг эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй	M32	60	1 жил	
		б/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээж, аль нэгэн эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн байх	M32	70	2 жил	
3.13	Ревматоид артрит	а/Өндөр идэвхжилтэй, олон үений үйл ажиллагаа алдагдсан, хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал II-III зэрэг	M05 M06	60	1 жил	
		б/Өндөр идэвхжилтэй, хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал IV зэрэг эсвэл түгмэлээр эрхтэн тогтолцоог гэмтээсэн ба аль нэг эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	M05 M06	80	2 жил	
3.14	Васкулит	а/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээсэн боловч аль нэг эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй	L95	60	1 жил	
		б/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээж, аль нэгэн эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн байх	L95	70	2 жил	
3.15	Тогтолцооны хатуурал	а/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээсэн боловч аль нэг эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй	M34	60	1 жил	
		б/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээж, аль нэгэн эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн байх	M34	70	2 жил	
3.16	Дерматомиозит, полимиозит	а/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээсэн боловч аль нэг эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй	M33	60	1 жил	
		б/Өндөр идэвхжилтэй, түгмэлээр олон эрхтэн тогтолцоог гэмтээж, аль нэгэн эрхтний үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн байх	M33	70	Хугацаагүй	

3.17	Ясны төрөлхийн болон олдмол эмгэгүүд (несовершенный остеогенез, гиперостоз, ясны тэжээл алдагдлын үхжлүүд)	а/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал II-III зэрэг	Q78 M90.3 M90.5	60	1 жил	
		б/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал IV зэрэг	Q78 M90.3 M90.5	70	Хугацаагүй	
3.18	Нурууны эмгэгүүд (дорсопати, нуруу гулсах, спондилопати барьцалдаат спондилитын хүндэвтэр хэлбэр)	а/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал II-III зэрэг	M45 M49	60	1 жил	
		б/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал IV зэрэг эсвэл дотор эрхтний үйл ажиллагааны алдагдал	M45 M49	70	Хугацаагүй	
		в/ Энэ өвчний үед гар, хөл тайрах мэс засал хийгдсэн, хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал III-IV зэрэг	M86 M87 M89	80	Хугацаагүй	
3.19	Ясны архаг идээт үрэвсэл (остеомиелит, ясны үхжил, пажетийн өвчин, яс ясны чөмөгний үрэвсэл, гэмтлээс хатуурал, хөндий үүссэн)	а/Мэс заслын эмчилгээ хийгдсэн боловч, биеийн ерөнхий хордлого нэмэгдсэн буюу ясанд эмгэг өөрчлөлт үргэлжилсэн	M86.9	70	1 жил	
		б/Энэ өвчний улмаас хөл тайрах мэс засал хийгдсэн, хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал III-IV зэрэг		80	хугацаагүй	
3.20	Рейно хам шинж	а/Гарын хуруунд трофик өөрчлөлт гарч, цусгүйдэл болж, байнгын өвдөлттэй	I73	50	1 жил	
		б/Өвчин даамжирч гарын хуруунуудад их хэмжээний үхжил үүсч тайрах мэс засал хийлгэсэн	I73	70	Хугацаагүй	
3.21	Ясны бүтцийн эмгэгүүд (хүнд хэлбэрийн ясны сийрэгжилт, яс зөөлөрөлт, остеоит педжетийн, реклингуазен, бехтеровын өвчин)	а/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал II-III зэрэг	M81	60	1 жил	
		б/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал IV зэрэг	M81 M83 M90.6 M88	70	Хугацаагүй	
3.22	Мөгөөрсний эмгэгүүд (Легга-Кальве-Пертесийн өвчин, остеохондроз, хондродисплазия, остеодисплазия, остеохондропатия)	а/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал II-III зэрэг	M81 M83 M90.6 M88	60	1 жил	
		б/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал IV зэрэг	M91 M42	70	Хугацаагүй	
3.23	Булчин, шөрмөс, зөөлөн эдийн өвчин	а/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал II-III зэрэг	M76 M79.9	60	1 жил	
		б/Хөдөлгөөний үйл ажиллагааны алдагдал IV зэрэг	M76 M79.9	70	Хугацаагүй	
Амьсгалын эрхтний эмгэгүүд						

Уушгины амьсгалах талбайг хязгаарласан эмгэгүүд						
3.24	Амьсгалын эрхтний гаж хөгжил, дутуу хөгжил, нуруу, цээжний хэнхэрцгийн деформаци, фиброторакс	а/Амьсгалын дутагдал I, цусны эргэлтийн дутагдал "B" үе шат, Spiрографи: VC 56-69% MLV 55-58%, FEV1/VC 74-55%. ЭхоКГ: зүрхний баруун ховдлын агших чадвар дунд зэрэг буурч уушгины гемодинамик алдагдах	J96.1 J94.1 M40	60	2 жил	
		б/Амьсгалын дутагдал II, зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат, Spiрографи:VC 50-55%, MLV 51- 54%, FEV1/VC 54-40%. ЭхоКГ: зүрхний баруун ховдлын агших чадвар буурч уушгины гемодинамик алдагдах	J96.1 J94.1	70	2 жил	
		в/Амьсгалын дутагдал III, зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат Spiрографи: VC≤50%, MLV50%, FEV1/VC< 40%, ЭхоКГ: баруун ховдлын агших чадвар буурч уушгины гемодинамик алдагдах	J96.1 J94.1	90	Хугацаагүй	
3.25	Уушигны завсрын эдийн эмгэгүүдийн улмаас үүссэн фиброз, хөндий	а/Уушгины фиброз: зөгийн үүрийн шинж, амьсгалын архаг дутагдлын II-III зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат	J84.1	80	2 жил	
		б/Уушгины фиброз: зөгийн үүрийн шинж, амьсгалын архаг дутагдлын III зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат	J84.1	90	Хугацаагүй	
Агаар дамжуулах зам ба цулцангийн эмгэгүүд						
3.26	Гуурсан хоолой тэлэгдэх өвчин	а/Эмийн эмчилгээнд үр дүнгүй, мэс засал хийлгэх шаардлагатай, амьсгалын дутагдлын II зэрэг, зүрхний дутагдлын "B", "C" үе шат	J47	60	1 жил	
		б/ГХТӨ 2 талыг хамарсан, мэс засал хийлгэсэн буюу давтан хийлгэх шаардлагатай, амьсгалын дутагдлын III зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат илрэх	J47	70	2 жил	
		в/Амьсгалын дутагдлын III зэрэг, уушгины цус алдалтын улмаас цус багадалтын III зэрэг, бөөрний амилоидозын улмаас бөөрний дутагдалын III зэрэг, тураалын III зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "C", "D" үе шатын аль нэг илрэх	J47	80	Хугацаагүй	

3.27	Guурсан хоолойн багтраа	а/Дунд зэрэг, амьсгалын дутагдлын I-II зэрэг, хөдөлгөөний хязгаарлалт I зэрэг	J45 J46	50	1 жил	
		б/Хүнд зэрэг, амьсгалын дутагдлын II-III зэрэг, зүрхний дутагдлын "B", "C" үе шат, гормон эмчилгээний гаж нөлөөний улмаас дотоод шүүрлийн тогтолцооны үйл ажиллагаа алдагдах (чихрийн шижин, бөөрний дээд булчирхайн дутагдал)	J45 J46	70	2 жил	
		в/Маш хүнд зэрэг, эмчилгээний үр дүн муу, амьсгалын дутагдлын III зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат, бусад эрхтний талаас органик өөрчлөлт илэрсэн, өөртөө үйлчлэх чадвар алдагдах	J45 J46	80	2 жил	
3.28	Уушигны архаг бөглөрөлт өвчин	а/Амьсгалын дутагдал I зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "B" үе шат, Spiрографи: FEV1 50-79%. FEV1/FVC < 0.7, ЭхоКГ: зүрхний баруун ховдлын агших чадвар дунд зэрэг буурч уушгины гемодинамик алдагдах	J44	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
		б/Амьсгалын дутагдал II зэрэг, цусны эргэлтийн дутагдал "C" үе шат Spiрографи: FEV1 31-49%. FEV1/FVC < 0.7 ЭхоКГ: зүрхний баруун ховдлын агших чадвар буурч уушгины гемодинамик алдагдах	J44	70	2 жил	
		в/Амьсгалын дутагдлын III зэрэг, зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат, өөртөө үйлчлэх чадвар алдалт III зэрэг, Spiрографи: FEV1 ≤ 30%. FEV1/FVC < 0.7. ЭхоКГ: баруун ховдлын агших чадвар буурч уушгины гемодинамик алдагдах	J44	80	2 жил	
Хоол боловсруулах эрхтний эмгэг						
3.29	Улаан хоолойн сорвижилт нарийсал, ахалази ээнэгшил алдагдсан үе		K22	50	2 жил	
3.30	Нарийн бүдүүн гэдэсний эмгэг	а/Кроны өвчний хүнд хэлбэр	K50	70	2 жил	
		б/Бүдүүн гэдэсний шархлаат үрэвслийн хүнд хэлбэр	K51	70	2 жил	
		в/Нарийн гэдэсний архаг эмгэг, тэжээлийн хүнд дуталтай: глютены энтеропати, эозинофилт энтеропати, туяа эмчилгээний дараах энтеропати	K90.9 K90 K52	70	2 жил	

3.31	Нойр булчирхайн архаг үрэвслийн дахилтат болон өвдөлттэй хэлбэр		K86	50	1 хүртэлх жил	
3.32	Элэгний эмгэг	а/Хепатитийн В, Делта вирусийн шалтгаант архаг үрэвслийн үед Д вирусийн эсрэг өвөрмөц эмчилгээ (пег-интерферон, булевиртид, лонафарниб) эмчилгээ хийх хугацаанд	B18	80	2 жил	
		б/Элэгний цирроз Чайльд-Пьюгийн ангиллаар "А" зэрэг	K74	50	1 жил	
		в/Элэгний цирроз Чайльд-Пьюгийн ангиллаар "В" зэрэг	K74	70	2 жил	
		г/Элэгний цирроз Чайльд-Пьюгийн ангиллаар "С" зэрэг	K74	80	Хугацаагүй	
		д/Порфирины эмгэг, хожуу үеийн арьс, элэгний хэлбэр	E80.1 E80.2	50	1 жил	
е/Аутоиммун элэгний эмгэг (аутоиммун гепатит, билиар цирроз гэх мэт бусад эрхтэн тогтолцооны өөрчлөлт илэрсэн байх)	K75.4	80	2 жил			
Бөөрний эмгэгүүд						
3.33	Бөөрний түүдгэнцэрийн өвчин	а/Архаг гломерулонефрит (цустай шээх хэлбэр), бөөрний биопсийн заалтад нийцсэн үед бөөрний эдийн шинжилгээг хийж онош баталгаажсан байх	N02 N03	50	1 жил	
		б/Архаг анхдагч болон хоёрдогч гломерулонефрит (нефроз, даралт ихсэх, холимог хэлбэр)	N04 N05	70	2 жил	
3.34	Бөөрний судасны эмгэг	Бөөрний судасны төрөлхийн болон олдмол гаж хөгжил, судас дарагдлаас болсон артерийн даралт ихдэлт	I15.0	50	2 хүртэлх жил	
3.35	Төрөлхийн болон эрхтэн тогтолцооны өвчин эмгэгийн үед илрэх нефропати	Хоёрдогч нефропати (нефроз, даралт ихсэх, сувганцрын дутагдлын хам шинжтэй хэлбэр)	N07 N08	70	2 жил	
3.36	Бөөрний дутагдал	а/Цочмог дутагдлын дараах байдал	N17	50	1 хүртэлх жил	
		б/Бөөрний архаг дутагдал III б үе /түүдгэнцрийн шүүлтийн хурд 45-30 мл/мин/	N18.3	70	2 жил	
		в/Бөөрний архаг дутагдал IV, V үе /түүдгэнцрийн шүүлтийн хурд 30 мл/мин/-ээс буурсан үед	N18.4 N18.5	80	Хугацаагүй	
Дотоод шүүрлийн өвчнүүд						
3.37	Чихрийн шижин хэв шинж 2, хүнд зэргийн эзэнгшил алдагдалтай		E11.0 E11.1	60	1 хүртэлх жил	

3.38	Чихрийн шижин хэв шинж 1, архаг эзэнгшил алдагдалтай, өсөлтийн хоцрогдолтой эсвэл өсөлтийн хоцрогдолгүй		E10	70	2 жил	
3.39	Чихрийн шижингийн хожуу үеийн хүндрэлтэй	а/Жижиг судасны хүндрэлтэй (ретинопати, нефропати, невропатийн аль нэг шинж илэрсэн бол)	E11.2 E11.3 E11.4	50	1 жил	
		б/Том судасны хүндрэлтэй (зүрхний шигдээс, тархины цус харвалт, захын артерийн судасны бөглөрөлттэй)	E11.5 E11.6 E11.7	70	2 жил	
		в/Том ба жижиг судасны хүндрэлийн улмаас (хараа бүрэн алдсан, гемодиализад ордог эсвэл бөөр шилжүүлэн суулгах мэс засал хийлгэсэн, шаркогийн хөл үүссэн) эрхтэн тогтолцооны архаг дутагдалтай	E11.7	80	Хугацаагүй	
3.40	Тархмал хордлогот бахуу	а/Бамбайн хордлогын дунд зэрэг, эзэнгшлийн бус үе	E05	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
		б/Бамбайн хордлогын хүнд зэрэг, эзэнгшлийн бус үе	E05	60	1-2 хүртэлх жил	
		в/Бамбайн хордлогын хүнд хэлбэр: нүдний хүнд хэлбэрийн офтальмопати ба зүрхний тогтвортой хэм алдагдал	E05	70	2 жил	
		г/Бамбайн хордлогын хүнд хэлбэр: цусны эргэлтийн дутагдал	E05	80	Хугацаагүй	
		д/Мэс заслын дараах хүндрэлтэй (кальцийн дутагдал гипопаратиреоз, N.recurrens саа)	E20	65	1-2 хүртэлх жил	
3.41	Гипотиреоз	а/Хүнд хэлбэр буюу микседемийн хаван, перикардит	E03	50	1-2 хүртэлх жил	
		б/Төрөлхийн хэлбэр оюуны болон биеийн хөгжлийн илэрхий хоцрогдолтой	E03	70	Хугацаагүй	
3.42	Чихрийн бус шижингийн хүнд хэлбэр			80	2 жил	
3.43	Өнчин тархины ба бусад шалтгаантай өсөлтийн дааврын дутагдал	а/Биеийн өндөр 131-140 см бол	E23	60	2 жил	
		б/Биеийн өндөр 130 см буюу түүнээс доош бол	E23	70	Хугацаагүй	
3.44	Адреногениталь хам шинж	а/Энгийн эрших хэлбэр	E25	60	1-2 хүртэлх жил	
		б/Давс хаях хэлбэр	E25	70	2 жил	
3.45	Бөөрний дээд булчирхайн архаг дутагдлын хүнд хэлбэр		E27	65	1-2 хүртэлх жил	
3.46	Иценко-Кушингийн өвчин ба хам шинжийн хүнд хэлбэр		E24	70	2 жил	
3.47	Таргалалт өвчний хүнд хэлбэр (Цусны эргэлтийн дутагдал, пиквикийн хам шинж зэрэг эрхтэн тогтолцооны дутагдал илэрсэн III зэргийн таргалалт)		E66.2	50	1-2 хүртэлх жил	

3.48	Пангипопитуаризм, гиперпаратиреодизм, феохромоцитома, гипералдостеронизм, пролактинома зэрэг ховор тохиолддог дотоод шүүрлийн эмгэгийн хүнд хэлбэр	E22	70	2 жил	
Цусны өвчин:					
3.49	Аплазийн цус багадалт, миелодисплазийн хам шинж	D60 D61	80	2 жил	
3.50	Цус задралын цус багадалт /Шөнийн шээсэнд гемоглобин гарах эмгэг, удамшлын микросфероцитоз, аутоиммун цус задрал, таласеммия, гемоглобинопатия/	D59	70	2 жил	
3.51	Гистоцитоз (Гошегийн өвчин, макрофагийн эмгэгүүд)	D76.1	70	2 жил	
3.52	Цус бүлэгнэлтийн эмгэг /Виллебрандын өвчин, гемофили А ба В/	D66 D67 D68	80	2 жил	
3.53	Дархлалын шалтгаант ялтас цөөрөх эмгэг (иммун тромбоцитопени)	D69.3	70	2 жил	
3.54	Цочмог лейкоми	C91	100	2 жил	
3.55	Миелопротрофиератив эмгэгүүд: Архаг миелолейкеми, миелофиброз, жинхэнэ тромбоцитеми, жинхэнэ полицитеми (эритреми)	C92 D75	80	2 жил	
3.56	Лимфопротрофиератив эмгэгүүд: (Ходжины бус лимфом, ходжины лимфом, лимфогрануломатоз, архаг лимфолейкеми)	C81	80	2 жил	
3.57	Парапротеинемийн эмгэг (Түгмэл миелома, плазмоцитома, вальденстромийн макроглобулинемия)	C88 C90	80	2 жил	
3.58	Төрөлхийн тромбоцитопатия	D69.3	70	2 жил	
3.59	Ясны чөмөг, цусны үүдэл эс шилжүүлэн суулгасны дараах үе	D45-D76 C81-C96	90	5 хүртэлх жил	
5.НҮДНИЙ ӨВЧИН					
5.1	Нэг нүдний хараа хэвийн (тохирсон шилээр 0,3 ба үүнээс сайн хараатай), нөгөө нүд нь сохор (0,05-аас дор хараатай)	H15 H16 H17 H18	50	1 жил	
5.2	Зохих эмчилгээ хийлгэсний дараа тохирсон шилээр хоёр нүдний илүү сайн харж байгаа нүд 0,1-0,3 хараатай (ДЭМБ-ын тодорхойлолтоор дунд зэргийн сул хараат)	H19 H20 H21 H22	70	2 жил	
5.3	а. Зохих эмчилгээ хийлгэсний дараа тохирсон шилээр хоёр нүдний илүү сайн харж байгаа нүд 0,05-0,09 хараатай (ДЭМБ-ын тодорхойлолтоор хүнд зэргийн сул хараат) б.Харааны талбай хоёр нүдэнд 20° хүртэл нарийссан (төвийн хараа нь хэвийн байсан ч) эсвэл “Глауком өвчний оношилгоо, эмчилгээ”-ний стандартын дагуу хоёр нүдний дунд зэргийн харааны талбайн алдагдалтай	H23 H24 H25 H26 H27 H28 H29 H30 H31 H32	80	2 жил	
5.4	а. Зохих эмчилгээ хийлгэсний дараа тохирсон шилээр хоёр нүдний илүү сайн харж байгаа нүд 0,05-аас дор хараатай (ДЭМБ-ын тодорхойлолтоор сохор) б. Харааны талбай хоёр нүдэнд 10° хүртэл нарийссан (төвийн хараа нь хэвийн байсан ч) эсвэл “Глауком өвчний оношилгоо, эмчилгээ”-ний стандартын дагуу хоёр нүдний хүнд зэргийн харааны талбайн алдагдалтай	H33 H34 H35 H36 H37 H38 H39 H40 H41 H42	100	Хугацаагүй	
5.5	Төрөлхийн өнгөт харааны гажигтай (хэвийн өнгөт хараа шаардагдах бүх төрлийн мэргэжил, тухайлбал жолооч, нисэгч, лаборант г.м)	H43 H44 H45 H46 H47 H48 H53 H54	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
6.ЧИХ, ХАМАР ХООЛОЙН ӨВЧИН					

6.1	Хоёр чихний сонсгол: Хэнгэргэн хальс нөхөх, дунд чихний нөхөн сэргээх мэс заслын дараа дуу дамжуулах хэлбэрээр сонсголын түвшин /41-45 дБ/, мэдрэл-мэдрэхүйн ба холимог хэлбэрт /41-55 дБ/ бууралттай, чих шуугилттай	H70 H71 H72	60	1 жил	
6.2	Нэг чихний сонсгол: Дунд чихний нөхөн сэргээх мэс заслын дараа дуу дамжуулах болон холимог хэлбэрээр сонсголын түвшин 51-ээс дээш дБ, чих шуугилт болон тэнцвэр алдалт хавсарсан, нөгөө чих нь мэдрэл-мэдрэхүйн /40-ээс дээш дБ/ сонсгол бууралттай, чих шуугих хам шинж хавсарсан	H71	50	2 жил	
6.3	Дунд чихний гаралтай гавал-тархины идээт үрэвсэл, буглааны хүндрэлийн мэс заслын дараах байдалтай сонсгол муу, үг таних чадвар муу, чих шуугих, тэнцвэр алдагдах, уналт таталт, ой ухаан муудах	H70 G06	50	2 жил	
6.4	Дахилтат дунд чихний нөхөн сэргээх мэс заслын дараах байдал: Нэг талын чих сонсгол мэдрэл-мэдрэхүйн /61дБ-ээс дээш/ бууралттай, нөгөө чих нь холимог болон мэдрэл-мэдрэхүйн /51-ээс дээш дБ/ сонсгол бууралттай, сонсгол муу, үг таних чадвар муу, чих шуугих, тэнцвэр алдагдах, хэл ярианд өөрчлөлт орсон	H71 H70	60	2 жил	
6.5	Нэг талын чих сонсгол мэдрэл-мэдрэхүйн /81дБ-ээс дээш/ бууралттай, нөгөө чих нь холимог болон мэдрэл-мэдрэхүйн /41-ээс дээш дБ/ сонсгол бууралттай, үг таних чадвар муу, чих шуугих	H66 H70.8 H70.9 H71 H74	60	2 жил	
6.6	Хоёр чихний сонсгол: Мэдрэл-мэдрэхүйн болон холимог хэлбэрийн хүнд зэргийн /71-90 дБ/ бууралттай, үг таних чадвар муу, чих шуугих (Зүрх судасны эмгэгтэй болон бусад эрхтэн системийн хүнд эмгэгийн улмаас мэс заслын эсрэг заалттай)	H70.8 H71 H74	80	3 жил	
6.7	Олдмол дүлий үед (2 чихний сонсгол 90 дБ-ээс дээш бууралттай бол) хэлтэй бол	H71 H74 H95	80	Хугацаагүй	
6.8	Төрөлхийн таг дүлий (хэлгүй бол)	H91.3	100	Хугацаагүй	
6.9	Нэг чихний гадна, дунд чихний төрөлхийн гажигтай бөгөөд нөгөө чих нь дамжуулах болон мэдрэл-мэдрэхүйн холимог хэлбэрийн 41 дБ-ээс дээш бууралттай, үг таних чадвар муу	Q16.1 Q17	60	2 жил	
6.10	Вестибуляр гаралтай, эмийн эмчилгээнд сайжирдаггүй, олон дахилттай толгой эргэлт, тэнцвэрийн өөрчлөлт (огилт бөөжилт, чих шуугих, сонсгол бууралт хавсарсан), Меньер, сонсгол муу, чих шуугих, тэнцвэр алдагдах, хөдөлгөөний хязгаарлагдмал байдал	H81.0	60	1 жил	
6.11	Тэнцвэрийн мэдрэлийн хавдар, 2 талын вестибуляр гаралтай хавдрын бус, эмийн эмчилгээнд сайжирдаггүй, олон дахилттай толгой эргэлт, тэнцвэрийн өөрчлөлт (огилт бөөжилт, чих шуугих, сонсгол бууралт хавсарсан) хөдөлгөөний хязгаарлагдмал байдал, хэвтрийн дэглэм	D33.3 H81.23	70	2 жил	
6.12	Хамрын гаралтай ухархайн ба гавлын хөндийн хүндрэлийн мэс заслын дараах байдал, уналт таталт	J32	60	1 жил хүртэлх	
6.13	Аутоиммунны өвчин, хамрын хөндийн мэс заслын дараах хамрын салстын үрэвсэлт өвчний хүндэрсэн хэлбэр, олон эрхтний дутагдал (Вегенер)	M31.3	50	Хугацаагүй	

6.14	Дууны хөвчийн хоёр талын саа, 20-оос дээш мэс засалд орсон дахилтат хэлбэрийн төвөнхийн папилломатоз, дуугүй болох	J38.0 J38.01 J38.02 B97.7	80	Хугацаагүй	
Нүүр амны өвчин					
6.15	Протез хийвч үйл ажиллагаа нь сэргэхгүй болсон эрүү тагнайн гажиг	Q35 Q36	70	Хугацаагүй	
6.16	Шүдний болон гэмтлийн гаралтай эрүүний ясны архаг тархмал идээт-үхжилт үрэвслийн улмаас эрүүний 1/3 эсвэл эрүүний үений толгой эрүүтэй хамт тайрагдаж зажлах, залгих, зуултын үйл ажиллагаа алдагдаж нүүрний хэлбэр өөрчлөгдсөн бол	S02	70	2 жил	
6.17	Гэмтлийн улмаас хоншоор ясны Лефор II, III, шанаа ясны биеийн хугарлын үед зажлах, залгих үйл ажиллагаа алдагдаж, нүдний алим ширгэх, нүүрний хэлбэр өөрчлөгдсөн бол	S02	70	2 жил	
6.18	Түлэгдлийн улмаас хамрын нүх нарийсах, дээд доод зовхи гадагш эргэх, дээд, доод уруулын хэлбэр алдагдах, нүүр муруйх, нүүрний гоо сайхны эрс алдагдалд орсон бол	T26 T27	80	Хугацаагүй	
7. МЭС ЗАСЛЫН ӨВЧИН					
Уушигны идээт өвчнүүд					
7.1	Өвчний I үе буюу ерөнхий хордлоготой, өвчин ойрхон хурцдаж удаан үргэлжлэх тохиолдлууд	J85	65	1 хүртэлх жил	
7.2	Өвчний III үе буюу биеийн байнгын ерөнхий хордлого илэрхий бөгөөд амьсгалын дутагдал үүссэн бүх биеийн амилойдоз хавсарсан	J86	79	1-2 хүртэлх жил	
Гялтангийн идээт архаг үрэвсэл					
7.3	Гялтангийн хөндийд идээт цоорхой үүссэн, биеийн ерөнхий хордлого илэрхий боловч амьсгалын дутагдалгүй	J90 J94 R09.1	69	1 хүртэлх жил	
Уушигны хагалгааны дараах байдал					
7.4	Өрөөсөн уушги авахуулсан, биеийн ерөнхий байдал хөнгөн, амьсгалын дутагдалгүй	J95	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
7.5	Үрэвсэл, хагалгааны дараа цээжний гялтангийн наалдац ихээр үүссэн, амьсгалын дутагдал илэрсэн	J96	69	1-2 хүртэлх жил	
7.6	Мэс заслын дараа үүссэн гуурсан хоолой, цээжний хөндийн цорго үүссэн хүндрэлтэй тохиолдол	J95.89	79	2 жил	
Гэдэсний наалдац өвчин					
7.7	а/Нарийн, бүдүүн гэдсэнд хагалгаа хийлгэсний дараа ямар нэг хэлбэрийн цоорхой үүсгэсэн хүндрэлээс шалтгаалж тураал үүссэн	K91	79	1-2 хүртэлх жил	
	б/Нарийн, бүдүүн гэдсэнд хагалгаа хийлгэсний дараа ямар нэг хэлбэрийн цоорхой үүссэн, цоорхойг бөглөх мэс засал 2-оос дээш удаа хийгдсэн, цаашид бөглөх боломжгүй, өөрөө аяндаа бөглөрөх боломжгүй тохиолдолд		90	Хугацаагүй	
7.8	Хоёроос дээш удаа гэдэс нь түгжирч хагалгаа хийлгэсэн, үйл ажиллагааны хямралтай	K65 K66	69	1 жил	

Ходоод, 12 хуруу гэдэсний хагалгааны дараах үе					
7.9	Хагалгааны дараа хоол боловсруулалт муудаж турж, эцэх бусад хүндрэлтэй	K91	69	1-2 хүртэлх жил	
7.10	Ходоодоо бүрэн тайруулж, зондоор хооллодог	K91.1	79	Хугацаагүй	
Элэг ба нойр булчирхайн өвчнүүд					
7.11	Элэг хатуурах өвчний улмаас дэлүү томорсон, хагалгааны дараах үе (дэлүүний артери бөглөснөөс)	K74	69	1 хүртэлх жил	
7.12	Элэгний бэтэг хагалгааны дараах идээт хөндий, цоорхой, наалдац үүссэн хүндрэлтэй тохиолдлууд	A06.4 B67	79	1-2 хүртэлх жил	
7.13	Элэгний хавдрын улмаас хийгдсэн хагалгаа элэгний судас бөглөх эмчилгээний дараах байдал (хортой, хоргүй) хүндрэл, хордлого	C22 D13.4	79	2 хүртэлх жил	
7.14	Элэг уйланхайтах, өвчний хүнд үеийн мэс заслын дараа	K75	69	1 хүртэлх жил	
7.15	Нойр булчирхайн мэс заслын дараах байдал	K86 K85	79	2 хүртэлх жил	
7.16	Элэгний үүдэн вен залгах мэс заслын дараах үе	K76	79	3 хүртэлх жил	
Бөөр, шээс дамжуулах эрхтний мэс заслын өвчнүүд					
7.17	а/Хоёроос дээш удаа шээдэг сүвний нарийсалд мэс засал хийсэн боловч сүвний нарийсал дахисан, нөхөн сэргээх боломжгүй, умдагны дээгүүр гуурстай тохиолдолд	N35 N99	80	Хугацаагүй	
	б/Шээс дамжуулах доод замын эмгэг (Түрүү булчирхайн томрол, сүвний нарийсал)-ийн улмаас шээсний гаралт саатаж бөөрний дутагдалд орвол	N40 D29	90	2 жил	
7.18	а/Давсаг, шээлгүүр, шээдэг сүвний хоргүй хавдрын давтан мэс заслын дараах үе	D41	69	1 жил	
	б/Давсгийг бүрэн авах мэс засал хийлгэсэн, хиймэл давсганд гуурстай тохиолдолд	N32 N99	100	Хугацаагүй	
7.19	а/Давсаг үтрээний цоорхой үүссэн шээс задгайрах (Давсаг дурандахад давсаг үтрээний цоорхой оношлогдож, үтрээгээр шээс гарах)	N82.0	69	1 жил	
	б/Шээлгүүр үтрээний цорго үүссэн шээс задгайрах (Давсагт тодосгогч бодис шахаад зураг авахад цоорхой оношлогдож, үтрээ эсвэл шулуун гэдсээр тодосгогч бодис орох)	N36 N82.1	69	1 жил	
7.20	а/Хоёр бөөрөнд 2 см-ээс дээш чулуутай, бөөрний дутагдал илэрсний улмаас дэгээ гуурс (Стент) тавиулсан, эсвэл гадна гуурс (Нефростом) тавиулаад байнга солиулдаг	N20	90	2 жил	
	б/Бөөрөнд усжилт үүссэний улмаас бөөрний дутагдал илэрч дэгээ гуурс (Стент) тавиулсан, эсвэл гадна гуурс (Нефростом) тавиулаад байнга солиулдаг	N99.1	90	2 жил	
	в/Бөөр, шээлгүүрт нөхөн сэргээх мэс засал хийсэн боловч өвчин сэдэрсний улмаас байнгын гуурс тавиулсан	N13	90	2 жил	
	г/Ганц бөөрөнд мэс засал хийлгэж бөөрний дутагдал илэрсэн	C64 N13 N20	90	2 жил	
Бүдүүн шулуун гэдэсний мэс заслын өвчнүүд					

7.21	Бүдүүн, шулуун гэдэс тайрах хагалгааны дараа гэдэсний цоорхой үүссэн	K91	70	1 жил	
7.22	Бүдүүн гэдэсний өвөрмөц гаралтай шархлаат үрэвслийн дахилттай, хүндрэлтэй хэлбэр	K51	69	1-2 хүртэлх жил	
7.23	Парапроктит өвчний улмаас хэд хэдэн удаа хагалгаа хийлгэж байнгын цоорхойтой, мэс засал хийгээд үр дүнгүй	K60.3 K60.4	100	Хугацаагүй	
7.24	Хуниас булчингийн үйл ажиллагаа 50 хувиас дээш алдагдсан тохиолдолд	R15	100	Хугацаагүй	
Хорт хавдрууд					
7.25	Клиник рентген, цитологи, дуран болон бусад шинжилгээнүүдээр онош нь батлагдсан I, II үеийн хорт хавдрууд мэс засал болон өвөрмөц (хими, туяа) эмчилгээний дараах үе	C00 C01 C02 C03 C04 C06 C05 C07 C08 C09 C10 C15 C16 C18 C19 C20 C22 C23 C24 C25 C26 C32 C33 C34 C37 C38 C39 C40 C41 C43 C44 C48 C49 C50 C53 C54 C56 C60 C61 C67	65	2-3 хүртэлх жил	
7.26	Хол, ойрын эрхтэндээ үсэрхийлж III, IV үедээ орсон хорт хавдрууд		90	Хугацаагүй	
7.27	Хорт хавдрын улмаас улаан хоолой, уушиг, ходоод, элэг бөөр, шулуун гэдэс зэрэг эрхтэн тайрсан ба авах хагалгаа хийлгэсний дараах байдал		70	3-5 жил хүртэлх	
7.28	Туяа эмчилгээ хийлгэж эдгэрсэн боловч эмчилгээний дараах хүндрэлтэй (индурац, тэжээллэгийн шалтгаант эдгэхгүй шархлаа, цорго үүсэх)		70	3-5 хүртэлх жил	
7.29	Хавдрыг эмчилсний дараа дахилт, үсэрхийлэл өгөөгүй		50	2-3 хүртэлх жил	
Хоргүй хавдрууд					
7.30	Хоргүй хавдрын улмаас уушиг, ходоод, элэг бөөр, шулуун гэдэс зэрэг эрхтэн тайрах хагалгаа хийлгэсний дараах байдал	D12 D13 D14 D25 D26 D30	50	2 хүртэлх жил	
7.31	Хавдартай эрхтэн авч эрхтэн шилжүүлэн суулгасан хагалгааны дараах үе	Z94.0 Z94.1 Z94.4	70	5 хүртэлх жил	
7.32	Хоргүй хавдар, хавдар төст өвчний улмаас орчны эд эрхтнийг дарсан үйл ажиллагааг алдагдуулсан, өвчтний биеийн байдал, нас, хавсарсан өвчин, хавдрын байдал зэрэг шалтгаанаас мэс засал хийх боломжгүй тохиолдлууд, тэдгээрийн хүндрэл	D27 D28 D29 D30 D31 D32 D33 D34	60	5 хүртэлх жил	
Эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал					
7.33	а/Эрхтэн шилжүүлэн суулгасан хагалгааны дараах үе: Бөөр шилжүүлэн суулгуулсан өвчтөнд (реципиент) мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэлгүй бол	Z94.0	79	2 хүртэлх жил	

	б/Эрхтэн шилжүүлэн суулгасан хагалгааны дараах үе: Бөөр шилжүүлэн суулгуулсан өвчтөнд (реципиент) мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэлтэй бол	Z94.0	89	5 хүртэлх жил	
	в/Эрхтэн шилжүүлэн суулгах донорын хагалгааны дараах үе: Бөөр шилжүүлэн суулгах мэс заслын донорын мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэлгүй бол	Z52.4	79	6 хүртэлх сар	
	г/Эрхтэн шилжүүлэн суулгах донорын хагалгааны дараах үе: Бөөр шилжүүлэн суулгах мэс заслын донорын мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэлтэй бол	Z52.4	89	1 хүртэлх жил	
	д/Эрхтэн шилжүүлэн суулгасан хагалгааны дараах үе: Элэг шилжүүлэн суулгуулсан өвчтөнд, мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэлгүй бол	Z94.6	79	5 хүртэлх жил	
	е/Эрхтэн шилжүүлэн суулгасан хагалгааны дараах үе: Элэг шилжүүлэн суулгуулсан өвчтөнд, мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэл өгсөн бол	Z94.6	89	7 хүртэлх жил	
	ё/Эрхтэн шилжүүлэн суулгах донорын хагалгааны дараах үе: Элэг шилжүүлэн суулгах мэс заслын донорын мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэл үгүй бол (Мэс засал хийлгэсэн өдрөөс хойш тооцно)	Z52.6	69	6 хүртэлх сар	
	ж/Эрхтэн шилжүүлэн суулгах донорын хагалгааны дараах үе: Элэг шилжүүлэн суулгах мэс заслын донорын мэс заслын үеийн болон дараах хүндрэлтэй бол (Мэс засал хийлгэсэн өдрөөс хойш тооцно)	Z52.6	89	1 хүртэлх жил	
8. ЭХ БАРИХ, ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН ӨВЧИН					
8.1	Төрөх үеийн гэмтэл ба мэс заслын улмаас үтрээ, давсаг, шулуун гэдэсний аль нэгэнд нь цоорхой үүсч өтгөн, шингэнээ барьж чадахгүй болох	O70 O71	60	2 хүртэлх жил	
8.2	Төрсний болон мэс заслын дараа аарцаг, умай, хөлний гүний хураагуур судсанд тромбофлейбит болж хүндэрсэн, явц нь архагшин, хурцдах, хийсэн эмчилгээнд засал аваагүй бол	O94 N82	50	1 хүртэлх жил	
8.3	Умайг бүхлээр эсвэл үтрээн дээгүүр тайрах мэс засал хийгдсэний дараа шээс задгайрах, байнга савирах	O87 O99.8 N99.9	50	1 хүртэлх жил	
8.4	Байнгын шаналгаатай эмэгтэйчүүдийн бэлэг эрхтний болон бусад эрхтний (шулуун гэдэс, элэг, чацархай) эндомиетроз өвчин	N80	50	1 жил	
8.5	Хүнд, халуун хортой нөхцөлд ажилладаг зуршсан зулбалт, дутуу төрөлттэй эмэгтэйчүүд	O03 O05 O06	-	-	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих
8.6	Мэс засал хийлгэсний дараа хүнд хэлбэрийн аарцгийн хөндийн эрхтний унжилт	N81 N99	60	1 хүртэлх жил	
9. АРЬСНЫ ӨВЧИН					
9.1	а/Мөөгөн үлдийн хавдрын болон гүвдрүүт хэлбэр	C84.0	70	5 хүртэлх жил	
	б/Мөөгөн үлдийн улайралт үе	C84.1	80	5 хүртэлх жил	
9.2	а/Хайрст үлд, олон жил үргэлжилсэн, тархмал, хэрзэнт, улайралт, үе мөчний хэлбэр	PASI дундаас дээш, биеийн гадаргын 80%, түүнээс дээш талбайг хамарсан	L40	80	2 хүртэлх жил
	б/Хайрст үлд, олон жил үргэлжилсэн шүүдэст хэлбэр		L40.8	80	2 хүртэлх жил
	в/Хайрст үлдийн улайралт, үе мөчний, идээт цэврүүнцэрт хэлбэр		L40.1 L40.5	80	2 хүртэлх жил

9.3	Жинхэнэ цэврүүтэл, арьс, салстыг тархмалаар гэмтээсэн, 6 сараас дээш хугацаагаар үргэлжилж байгаа бол		L10	80	5 хүртэлх жил	
9.4	Удамшлын гаралтай арьсны өвчнүүдийн хүнд хэлбэр	а/Төрөлхийн цэврүүт хөрс хайлал	Q81	80	Хугацаагүй	
		б/Загасан хайрстал, тархмал	Q80	70	Хугацаагүй	
		в/Кератодермийн, тархмал ба хязгаарлагдмал	L85	50	Хугацаагүй	
9.5	Мэдрэл харшлын шалтгаант архаг загатнаат арьсны үрэвсэлт өвчнүүд, атопийн үрэвсэл, 1 жилд 3, түүнээс доошгүй удаа сэдэрсэн, биеийн нийт гадаргуугын 30% ба түүнээс дээш хувийг хамарсан		L20 L20.8	60	2 хүртэлх жил	
9.6	Дюрингийн өвчин	Биеийн гадаргуугийн талбай хамаарахгүй	L13	70	2 хүртэлх жил	
9.7	Пемфигойд /цэврүүшил/		L12	70	2 хүртэлх жил	
10. ГЭМТЭЛ, СОГОГИЙН ӨВЧИН						
10.1	Тархины хүнд бяцралт, суурь ясны хугарал		S02 S05 S06 S07 S08	80	3 жил хүртэлх	
10.2	Гавлын хүнхрээ ясны хугарал, гавлын цоорхой			70	1 хүртэлх жил	
10.3	Тархи бяцарч гэмтсэн, тархины аалзан бүрхэвчийн дээр, доор цус хурсан, тархины эдийн гүн дэх цус хуралт			70	3 хүртэлх жил	
Атгаал чөмөгний толгойн гаднах ба доторхи хугарал						
10.4	Атгаал чөмөгний толгойн анатомийн хүзүүний хугарал, (толгойн үхжил үүссэн бол) үйл ажиллагааны алдагдалтай		S42.2	60	2 жил	
10.5	Атгаал чөмөгний гандан хэсгийн хугарлын бороолоогүй, бороололт удааширсан, хуурамч үе үүссэн, яс онгойж дутсан, тэжээлийн ба үйл ажиллагааны алдагдалтай		S42.3 S42.4 S42.7 S42.8	50	2 хүртэлх жил	
Атгаал чөмөгний булууны үе дайрсан хугарал						
10.6	Булуу дайрч Т ба Y хэлбэрээр хугараад удсан ба буруу байрлалд бороолж үйл ажиллагаа нь алдагдсан тохойн үений хөдөлгөөний хомсдол үүссэн хугарал		S42.4 S43	50	2 хүртэлх жил	
10.7	Толгойт ёврон, булуу хугараад үений завсарт орж хавчигдсан эсвэл дотор талын товгор хугараад богтосны мэдрэлийг дарснаас гарын үйл ажиллагаа алдагдсан		S44 S46 S47 T02.2 T02.4	50	1-2 хүртэлх жил	
Шуу, богтосны дээд төгсгөлийн үе дайрсан хугарал						
10.8	Шуу ясны монтежда, галейци зөрүүтэй хугарал, мултрал		S52 S53	50	1 хүртэлх жил	
10.9	Шууны тэжээл алдагдлын фолькманы хомсдол, зудекийн хам шинж		S54 S56	50	1 жил	

10.10	Бугуйн жижиг яснуудын (сар ба завь хэлбэрт) хугарал, бороолоогүй, өвдөлттэй, үйл ажиллагааны алдагдалтай	S57 S59 S62 S62	50	2 хүртэлх жил	
Алганы олон шивнүүр ясны хугарал					
10.11	Сарвууны 1, 2, 3 хурууны нугалагч шөрмөсний гэмтлийн үлдэц	S56 S62.2 S62.5 S64 S66 S67	50	2 жил	
Хүзүүний ясны хугарал					
10.12	Аман хүзүү, хатан хүзүү бусад хүзүүний шүдэн сэртэн шахагдсан эсвэл дутуу мултраад нугасаа дараагүй бол	S12 S13 S14 S16 T02	50	1 жил	
10.13	Сээр, харцага, нурууны нугасаа дараагүй хугарал, нэг буюу 2-3 нурууны их бие шахагдаж эсвэл нум нь хугараад нугасаа дараагүй	S22 S23 S24 T02.1	50	2 хүртэлх жил	
Аарцаг сүүжний ясны хугарал					
10.14	Аарцгийн дээд, доод цагираг тасарсан хугарал, мултрал зөрөөтэй бороолж эдгэрсэн, аарцагны хэлбэр алдагдсан	S32 S33 S34	60	1 жил	
10.15	Аарцгийн цагираг хагас буюу бүрэн тасарсан хугарал (мальгена хэлбэрийн хугарал)		50	1 хүртэлх жил	
10.16	Аарцгийн хөндийн эрхтний гэмтэлтэй хавсарсан нийлмэл хугарлууд	S37 S38	70	2 жил	
10.17	Сүүжний тогооны ирмэгийн хугарлын үлдэц	S39 T02.7	60	2 хүртэлх жил	
Дунд чөмөгний хугарал					
10.18	а/Дунд чөмөгний хүзүү болон гандан хэсгийн хуурамч үе үүсч ясны тэжээл, гишгэх үйл ажиллагаа алдагдсан, мөн эндопротез тавиулсны дараах үе	S72 S72.2	60	1 жил	
10.19	Дунд чөмөгний гандан хэсгийн хугарал (бороо удааширч хөлийн явах, гишгэх үйл ажиллагаа алдагдсан үед)	S72.3 T2.3 T02.5	60	3-4 хүртэлх жил	
10.20	Өвдөгний үе доторх хугарал, хагас ба бүрэн мултрал, урд хойд чагтан холбоос, дотор гадна холбоосуудын ужиг гэмтэл	S82 S83 S86	50	2 жил	
Шилбэ, шагай, тавхайн ясны хугарал					
10.21	Шилбэний 2 яс хугарч зэрөө ихтэй бороолсноос богиносож, тахийж хөлийн тулгуур алдагдсан	S82.7 S87	50	1-2 хүртэлх жил	
10.22	Шаант чөмөгний хуурамч үе үүссэн, бороолоогүй, бороо удааширсан, ясны дутмагшилтай	S82.2	50	1-2 хүртэлх жил	

10.23	Гэмтлийн шалтгаантай шилбэ тавхайн мэдрэл судасны хавсарсан гэмтэлтэй хугарлын үлдэц (Фолькманы хомсдол)	S84	50	1-2 хүртэлх жил	
10.24	Шагайн үе дайрсан хугарал, хавчаар яснуудын хугарал, мултрал, шаант тахилзуур ясны үелэмжийн (сендосмоза) гэмтлийн үлдэц	S82.8	50	1 хүртэлх жил	
10.25	Тавхайн жижиг яснууд улны шивнүүрүүдийн хугарал, мултрал буруу бороолсон үед улны хүрээ өөрчлөгдөж үйл ажиллагаа алдагдаж гишгэхэд их эмзэглэлтэй	S92 S93 S94 S96	50	2-3 хүртэлх жил	
10.26	Өсгий, шагайн яснуудын зөрөөтэй хугарал буюу мултрал бяцрал (мэдрэл тэжээлийн дутагдал, шархлаатай бол)	S94 S97	50	1 хүртэлх жил	
Хавирганы ясны хугарал					
10.27	Олон хавирга хугарч зөрөөтэй бороолж эдгэрэх, цээжний хэлбэр дүрс алдагдаж амьсгалын дутагдалтай бол	S22.4	50	1 хүртэлх жил	
Түлэнхийн өвчин					
10.28	III-ын А,Б IV зэргийн түлэгдэл биеийн гадаргуугийн 15-аас дээш хувийг хамарсан тохиолдол	T21.3 T21.7	70	2 жил	
10.29	Түлэнхийн уршгаар гарын эрхий, долоовор, дунд хуруунуудын үйл ажиллагаа нөхөн сэргээх мэс засал эмчилгээнд засагдаагүй болон мухар болсон бол	T22 T23	50	1 жил	
10.30	3, 4 дүгээр зэргийн түлэнхийн улмаас цоройн суналт багассан, үений хөдөлгөөн хомсдсон, нөхөн сэргээх мэс засал эмчилгээнд засагдаагүй бол	T24 T25	70	2 жил	
10.31	Биеийн гадаргууны 18 хувиас бага талбайтай 3, 4 дүгээр зэргийн түлэгдлийн улмаас гар, хөл, хүзүү, толгойн хөдөлгөөнийг эрс хязгаарласан нөхөн сэргээх мэс засал эмчилгээнд засагдаагүй бол	T31.1 T31.9 T32	65	1 жил	
Том үений хөдөлгөөн алдагдалт					
10.32	Нуруу гулсалтын хүнд хэлбэрийн үед нуруу 0.5 мм-ээс дээш гулсалт ба нугасны суваг нарийссан тохиолдолд	M43.1	50	1 жил	
10.33	Том үе (өвдөг, түнх, мөр, тохой, шагай) буруу байрлалд хөдөлгөөнгүй бороолж үйл ажиллагаа нь их хэмжээгээр алдагдсан, өвчний хүнд хэлбэр	M15	60	2 жил	
10.34	Дунд чөмөгний хүзүүний өнцөг багасалтын хүнд хэлбэр нуруу хотойлттой, хөл богиносолт, өвдөлттэй хавсарсан тохиолдолд	S72 Q65.8	60	1 жил	
10.35	Түнхний төрөлхийн мултралын үед үений хэлбэр хөдөлгөөн алдагдах өвчний шинж тэмдэгтэй, нуруу, аарцагт өөрчлөлт орсон тохиолдолд	S73 S76 Q65	60	2 жил	
Тайралтууд					
Хөлний тайралтууд					
10.36	Шилбэ аль нэг түвшинд мухар	a/ 1 тал	S88	60	Хугацаагүй
		б/ 2 тал		70	Хугацаагүй
10.37	Гуя аль нэг түвшинд мухар бол	a/ 1 тал	S78	70	Хугацаагүй
		б/ 2 тал		100	Хугацаагүй
10.38		a/ 1 тал	S98.2	50	Хугацаагүй

	Хөлийн хуруунууд тайрагдсан тулах эрхтний үйл ажиллагаа хүндээр алдагдсан	б/ 2 тал		70	Хугацаагүй	
10.39	Түнхний үеэр тайрагдсан	а/ 1 тал	S78	70	Хугацаагүй	
		б/ 2 тал		90	Хугацаагүй	
10.40	Хөлийн тавхай Шпорын үеэр, Лисфранкийн үеэр тайралт хийгдэж мухар болсон тохиолдолд	а/ 1 тал	T05.2 S98	60	Хугацаагүй	
		б/ 2 тал		70	Хугацаагүй	
Гарын тайралтууд						
10.41	Нэг гар аль нэг түвшинд мухар		S48 S58	60	Хугацаагүй	
10.42	Нэг гар аль нэг түвшинд мухар, нөгөө гарын үйл ажиллагаа хязгаарлагдсан		S68	70	Хугацаагүй	
10.43	Хоёр гар аль нэг түвшинд мухар		T05 T05.2	80	Хугацаагүй	
10.44	Гарын эрхий хуруу угийн үеэр эсвэл нэг гарын бусад 2 болон түүнээс дээш хуруу 2 дугаар үеэр тайрагдсан тохиолдол	а/ 1 тал	S68 S68.2	50	Хугацаагүй	
		б/ 2 тал		70	Хугацаагүй	
10.45	Мөр тохой, өвдөгний дурангийн хагалгааны дараах үе		S42 S49 S52	50	6 хүртэлх сар	
10.46	а/Мөр, түнх, тохой, өвдөг, шагайн хиймэл үе хийлгэсний дараах үе		Z96.6	60	2 хүртэлх жил	
	б/Мөр, түнх, тохой, өвдөг, шагайн хиймэл үе хийлгэсний дараа үйл ажиллагаа сэргээгүй эсвэл хүндрэл өгсөн тохиолдолд		T84	65	1 жил	
	в/ Мөр, түнх, тохой, өвдөг, шагайн хиймэл үе хийлгэсний дараа үйл ажиллагаа сэргээгүй эсвэл хүндрэл өгсөн тохиолдолд (2 талдаа)		Z96.6	70	Хугацаагүй	
10.47	Мөрний үеэр байрандаа хөших, мөр эргүүлэгч нударга булчингийн ужиг гэмтэл		S44 S46 M75	50	1 жил	
10.48	Шууны болон дундын богтны мэдэрхүй болон хөдөлгөөний гүнзгий өөрчлөлттэй архаг гэмтэл 0-2 балл		S54	50	1 жил	

4. МЭДРЭЛИЙН ӨВЧИН

Д/Д	Өвчний онош	ICF бүлэг: бие махбодийн үйл ажиллагаа ба бүтэц (b, s код)	ICF бүлэг: идэвх ба оролцоо (d,e код)	Өвчний код	Бэрхшээлийнүнэнлгээ	Хувь хэмжээ	Хугацаа
-----	-------------	--	---------------------------------------	------------	---------------------	-------------	---------

ТАРХИНЫ ЭМГЭГ

4.1	Тархины харвалтын (инсульт) үлдэц урхаг, судасны мэс заслын дараах ба тархины судасны эмгэгийн уршиг	<ul style="list-style-type: none"> - танин мэдэхүй ба сэтгэл хөдлөлийн өөрчлөлтүүд - хэлгүйдэл (бүх төрлийн афази) - харааны орон зайн алдагдал, харааны талбайн өөрчлөлт - тэнэгрэл, зан төрхийн органик өөрчлөлт - төвийн ба захын мэдрэлийн, үений шалтгаант, эмэнд тэсвэртэй өвдөлт - гүн мэдрэхүйн алдагдал - чангарсан саажилтаас үүдэлтэй контрактур, - хөдөлгөөн илт хязгаарлагдсан саа - эмэнд дасалтай epileпси - аарцгийн үйл ажиллагаа алдагдах(шээс,өтгөн хоригдох эсвэл задгайрах) - бульбар (хуурамч бульбар) саатай холбоотой хэл залгиурын өөрчлөлт 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадвараа алдах (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх, санаачлах чадвар сулрах) - харилцааны чадвар алдах (сонсож буюу уншиж ойлгох, мэдээлэл өгөх чадвар алдагдах, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглаж чадахгүй) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх чадвар алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар өгсөх, тээврийн хэрэгслээр бие даан явж чадахгүй байх) - өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, бие засах, ариун цэвэр сахиу, хооллох зэрэг өдөр тутмын үйлдлийг бие даах гүйцэтгэх чадвар алдагдах) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх зэрэг үйлдэл гүйцэтгэж чадахгүй) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) - амьдралд чухал үйлдэл хийх чадвар алдагдах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийг хөөр зочлох чадвар алдагдах) 	<p>I60 I61 I62 I63 I67.1 I67.3 I67.4 I67.5 I69</p>	а/Бартел-индекс 80-95 оноо Өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх
					б/Бартел-индекс 60-75 оноо Өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60	2 жил
					в/Бартел-индекс 40-55 оноо Өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	Хугацаагүй
					г/Бартел-индекс ≤35 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй

4.2	Тархмал хатуурал, түүнтэй төстэй тархи нугасны аутоиммун шалтгаант үрэвслийн үлдэц урхаг (оптикомиелит Девик, Бехчетийн өвчин, нейросаркоидоз, системийн коллагенозын ТМТ-ны хэлбэр гэх мэт)	<ul style="list-style-type: none"> - хөдөлгөөний үйлийн өөрчлөлт: чангарсан саажилт, тэнцвэрийн өөрчлөлт, чичигнэсэн салганал хөдөлгөөний эвсэл эвдүй алдагдах, дистони, дизартри, контрактур - мэдрэхүйн өөрчлөлт ба өвдөлт: хараа буурах(сохрол), харах талбайн хязгаарлалт, диплопи, орон зайн баримжаа алдагдах, мэдрэхүйн тэнцвэргүйдэл, өвдөлт, бадайралт, чих шуугих г.м. мэдрэхүйн хүрээний өөрчлөлтүүд; - оюуны чадамж буурах: ядарч сульдах, идэвх санаачлага буурах, баримжаа алдагдах, оюун ухааны ерөнхий чадавх буурах, сэтгэл хөдлөл тогтворгүйдэх, бухимдах, зан төрх өөрчлөгдөх, анхаарал төвлөрөлт сулрах, сэтгэн бодох чадвар удаашрах, хийсвэрлэн төсөөлөх буурах, уян хатан байдлаа алдах г.м. - бодисын солилцоо, дотоод шүүрэл, хоол боловсруулах эрхтний өөрчлөлт: аарцгийн үйл ажиллагааны өөрчлөлт, халуун хүйтэн тэсвэрлэх чадвар алдагдах г.м. 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадварын алдагдал (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх, санаачлах чадвар алдагдах) - харилцааны чадварын алдагдал (сонсож буюу уншиж ойлгох, мэдээлэл өгөх чадвар алдагдах, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглаж чадахгүй байх) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх чадвар алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар өгсөх, тээврийн хэрэгслээр бие даан явж чадахгүй байх) - өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох зэрэг өдөр тутмын үйлдэлд бие даах чадвар алдагдах) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх зэрэг үйлдэл гүйцэтгэж чадахгүй) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) - амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар алдагдах (сурах, ажил хөдөлмөр эрхлэх хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхөдтэй уулзах зочлох чадвар алдагдах) 	G35 G36 G37	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо, эсвэл Өргөтгөсөн Курцке үнэлгээ 1-2,5 оноо	50	1 жил
		б/Бартел-индекс 60-75 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо, эсвэл Өргөтгөсөн Курцке үнэлгээ 3-4,5 оноо	60		1 жил		
		в/Бартел-индекс 40-55 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо, ЭСВЭЛ Өргөтгөсөн Курцке үнэлгээ 5-6,5 оноо	70		2 жил		
		г/Бартел-индекс ≤35 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо, ЭСВЭЛ Өргөтгөсөн Курцке үнэлгээ 7-9,5 оноо	80		Хугацаагүй		

4.3	Төв мэдрэлийн тогтолцооны үрэвслийн дараах урхаг үлдэц(нян, вирус, мөөгөнцөр, шимэгч хорхойн) шалтгаант менингит, менингоэнцефалит, тархи буюу нугасны буглаа, ДОХ-ын шалтгаант ТМТ-ны үрэвсэл, нейроборрелиоз г.м.)	<ul style="list-style-type: none"> - хөдөлгөөний өөрчлөлт: энцефалит, тархины буглаа, идээт менингитийн дараах саа, саажилт:нүд, нүүр, хэл залгиурын; талбиеийн болон өрөөл саа, хоссаа/дөрвөлсаа; тэнцвэрийн өөрчлөлт, дискинези, дистони - мэдрэхүйн өөрчлөлт ба өвдөлт: харааны бууралт, талхараагүйдэл (харааны талбайн хязгаарлалт), янгийн өвдөлт, өнгөц, гүний мэдрэхүйн өөрчлөлт; - оюуны чадамжийн бууралт: эпилепсийн уналт таталт, анхаарал төвлөрөлт ба ой санамжийн бууралт, төрх үйлийн өөрчлөлт - аарцгийн эрхтний үйлийн алдагдал: өтгөн, шээс задгайрал эсвэл хоригдох 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадварын алдагдал (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх, санаачлах чадвар алдагдах) - харилцааны чадварын алдагдал (сонсож буюу уншиж ойлгох, мэдээлэл өгөх чадвар алдагдах, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглаж чадахгүй байх) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх чадвар алдагдах, алхах зай богиносгох, шатаар өгсөж чадахгүй байх, тээврийн хэрэгслээр бие даан явж чадахгүй байх) - өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох зэрэг өдөр тутмын үйлдэлд бие даах чадвар алдагдах) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх зэрэг үйлдэл гүйцэтгэж чадахгүй байх) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) - амьдралд чухал үйлдэл хийх чадвар алдагдах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхөдтэй уулзах, зочлох чадвар алдагдах) 	G00 G01 G02 G04 G05 G06 G08 G09	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	1 жил хүртэлх
		б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60	1 жил			
		в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	2 жил			
		г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй			

4.4	Тархины хавдрын урхаг үлдэц (мэс засал, хими ба туяа эмчилгээний дараах байдал)	<ul style="list-style-type: none"> - хөдөлгөөний өөрчлөлт: саажилт: талбие, дөрвөн мөч, нүд, хэл залгиур; тэнцвэргүйдэл, хөдөлгөөний эвсэл эвдүйн өөрчлөлт - мэдрэхүйн өөрчлөлт ба өвдөлт: толгойн эргэлт, сонсголын өөрчлөлт, харах талбайн хязгаарлалт, талласан өвдөлт, ян - оюуны чадамжийн бууралт: эпилепсийн уналт таталт, анхаарал төвлөрөлт ба ой санамжийн бууралт, төрх үйлийн өөрчлөлт, хэлгүйдэл, үйлдэлгүйдэл - аарцгийн эрхтний үйлийн алдагдал: баас шээс задгайрах эсвэл хоригдох 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадвар буурах (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх) - харилцааны чадвар алдагдах (мэдээлэл өгөх, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглах) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлалаа өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, алхах зай богиносгох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах) - өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох г.м.) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) - амьдралд чухал үйлдэл хийх чадвар алдагдах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхөдтэй уулзах, зочлох г.м.) 	G97 C71 C72 D33	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	65	2 жил хүртэлх
					б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60	2 жил
					в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	Хугацаагүй
					г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй
	Эпилепси	Хүнд хэлбэрийн эпилепсийн урхаг- сэтгэцийн өөрчлөлт: - санаачлага буурах, оюуны ерөнхий чадвар буурах,	- сурах, мэдлэг ашиглах бэрхшээл(шинэ юм сурах, бэрхшээлийн гарцыг олох,	G40	Эпилепсийн уналт таталтын хэлбэр, хүндийн зэрэг, давтамж ба гэмтэх эрсдэлийн шалгуураас хамаарна (тайлбар хэсгийг хар).		

4.5		<p>сэтгэл хөдлөл тогтворгүйдэх, зан төрхийн өөрчлөлт, анхаарал төвлөрөлт буурах, ааш авир огцом, догшин, сэтгэхүй удаашрах, хийсвэр сэтгэхүй хязгаарлагдмал, дасан зохицох чадвар буурах, ойлгох, хүлээн зөвшөөрөх чадвар доройтох.</p> <p>Эпилепсийн уналт таталтын үед илэрч болох шинж тэмдгүүд:</p> <ul style="list-style-type: none"> - хөдөлгөөний өөрчлөлт: миоклонус, булчингийн тонус ихсэх буюу буурах - мэдрэхүйн өөрчлөлт, өвдөлт: бадайралт, хараа, сонсголын өөрчлөлт, хэвлий цээжний өвдөлтүүд, толгой эргэх - ухамсар, оюуны өөрчлөлт: баримжаа алдагдах, ухамсарт ухаан алдах - хэл ярианы өөрчлөлт: дультираа (дизартри) <p>дотор эрхтэн, аарцгийн эрхтний үйлийн алдагдал: хэвлийн аура, дотор муухайрах, мэдээгүй бие засах</p>	<p>шийдвэр гаргах, зоригтой шийдэмгий байх чадвар муудах),</p> <ul style="list-style-type: none"> - хөдлөх чадвар алдах (тээврийн хэрэгслээр бие даан явах) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдах(дэлгүүрээс хүнс цуглуулах) - хүн хоорондын харилцааны чадвар буурах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлөө хянах) - амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар буурах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, санхүүгээ хянах г.м.) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийг зочлох г.м.). <p>Угсарч унаж татсаны дараа хэсэг хугацаанд дараах чадвар алдагдаж болно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Харилцааны чадвар алдагдах (жишээ: хүний яриаг ойлгох, бичсэн зүйлийг ойлгох, мэдээлэл өгөх, холбооны хэрэгсэл ашиглах), - Өөрийгөө арчлах чадвар буурах (жишээ: хувцаслах, биеэ засах, биеэ угаах, хооллох г.м.), <p>Хөдлөх чадвар алдагдах (жишээ: биеийнхээ байршил өөрчлөх, юм өргөх, барих, алхах зай богиносох, шатаар өгсөж уруудах).</p>	<p>Маш ховор уналт: (тархмал [их] ба нийлмэл-хэсэгчилсэн уналтын давтамж нэг жилээс хол зайтай; жижиг ба энгийн хэсэгчилсэн уналтууд хэдэн сараас хол зайтай),</p> <p>БА гэмтэх эрсдэлийн шалгуур “0, А” Ховор уналт: (тархмал [их] ба нийлмэл- хэсэгчилсэн уналтын давтамж хэдэн сарын зайтай; жижиг ба энгийн хэсэгчилсэн уналтууд хэдэн 7 хоногийн зайтай) БА гэмтэх эрсдэлийн шалгуур “0, А, В”</p>	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих	
		<p>Уналтын давтамж дунд зэрэг: (тархмал [их] ба нийлмэл-хэсэгчилсэн уналтын давтамж хэдэн 7 хоногийн зайтай; жижиг ба энгийн хэсэгчилсэн уналтууд хэдэн хоногийн зайтай)</p> <p>БА гэмтэх эрсдэлийн шалгуур “В, С, D”</p>	60	1 жил		
		<p>Уналтын давтамж өндөр: (тархмал [их] ба нийлмэл-хэсэгчилсэн уналтын давтамж хэдэн 7 хоног бүрт; тархмал буюу олон голомтот уналт таталт угсарч илрэх; жижиг ба энгийн хэсэгчилсэн уналтууд өдөр бүр) БА гэмтэх эрсдэлийн шалгуур “С, D” (2-3) эмэнд тэсвэртэй</p>	70	2 жил		

4.6	Гавал-тархины гэмтлийн үлдэц урхаг	<ul style="list-style-type: none"> - сэтгэцийн өөрчлөлт: идэвх санаачлага буурах, ядарч сульдах, сэтгэл хөдлөл тогтворгүйдэх, зан төрхийн өөрчлөлт, анхаарал төвлөрөлт, ой санамж буурах, будлиу болох, удаан сэтгэх, хийсвэр сэтгэхүй буурах, асуудал шийдвэрлэх муудах, дасан зохицох, хүлээн зөвшөөрөх чадвар буурах, хэлгүйдэл, үйлдэлгүйдэл, үгүйсгэл - хөдөлгөөний үйлийн өөрчлөлт: саажилт: талбие, нүд, нүүр, хэл залгиур; тэнцвэргүйдэл, хөдөлгөөний эвслийн алдагдал, дизартри, контрактур - мэдрэхүйн өөрчлөлт ба өвдөлт: өвдөлт, толгойн эргэлт, үнэрлэх, амтлах, сонсголын өөрчлөлт, харах талбайн хязгаарлалт 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадварын алдагдал (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх) - харилцааны чадварын алдагдал (мэдээлэл өгөх, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглах) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах) - өөрийгөө арчлах чадвар муудах:(хувцаслах, бие засах, ариун цэвэр сахих, хооллох г.м.) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) 	G91.3 G93.0 G93.5 G93.49	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх
		<ul style="list-style-type: none"> - аарцгийн эрхтний үйлийн алдагдал: баас, шээс задгайрах эсвэл хоригдох 	амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар муудах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.)		б/Бартел-индекс 60-75 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60	1 жил
					в/Бартел-индекс 40-55 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	Хугацаагүй
					г/Бартел-индекс ≤35 оноо, Өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй
4.7	Хөдөлгөөний эмгэг (Паркинсоны өвчин, паркинсонизм, дистони)	<ul style="list-style-type: none"> - Хөдөлгөөний өөрчлөлт: булчингийн тонус ихсэнэ, Хөдөлгөөний удаашрал, хөшингө, эмгэг хөдөлгөөн, тэнцвэрийн өөрчлөлт, хөдөлгөөний эвсэл буурах, албадмал байрлал, контрактур - Мэдрэхүйн өөрчлөлт, өвдөлт: өвдөлт бүхий булчингийн чангарал, 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадвар муудах(шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах чадвар буурах, тэнцвэр алдагдах) 	G20 G21 G23 G24 G25	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо эсвэл Паркинсоны өвчний Хён ба Яарын үнэлгээ 1	50	2 жил хүртэлх

		<p>бадайралт, харааны өөрчлөлт, үнэр амт ялгахгүй</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сэтгэцийн өөрчлөлт: оюуны бууралт, хэл яриа сэтгэхүй удаашрах [брадифрени], сэтгэл гутрал, нойрны өөрчлөлт, хий үзэгдэл, айдас, тэнэгрэл, ядарч сульдах шинж - Дуу авиа, хэл ярианы өөрчлөлт: дуу намсах, гунших, удаашрах, хэл цуцах - Шээсний замын тогтолцооны үйлийн алдагдал: шээс хоригдох эсвэл дусагнах - Зүрх-судасны тогтолцооны өөрчлөлт: даралт огцом буурах, ихсэх, зүрх дэлсэх, ортостатик хөдлөл - Ходоод-гэдэсний замын тогтолцооны өөрчлөлт: хахаж цацах, шүлс гоожих, гэдэсний гүрвэлзэх Хөдөлгөөн сулрах, өтгөн хоригдох - Арьс ба хөлсний булчирхайн үйлийн алдагдал: хөлрөх, арьс хуйх тослогдох 	<ul style="list-style-type: none"> - харилцааны чадвар буурах (амаар ба бичгээр мэдээлэл өгөх чадвар алдагдах) - өөрийгөө арчлах чадвар муудах (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох г.м.) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.) - хүн хоорондын харилцааны чадвар буурах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) - Амьдрахуйн чухал үйл ажиллагаа буурах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) <p>нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийгөөр зочлох г.м.)</p>		<p>б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо эсвэл Паркинсоны өвчний Хён ба Яарын үнэлгээ 1,5-2</p>	60	2 жил
					<p>в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо эсвэл Паркинсоны өвчний Хён ба Яарын үнэлгээ 2,5-3</p>	70	Хугацаагүй
					<p>г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо эсвэл Паркинсоны өвчний Хён ба Яарын үнэлгээ 4-5</p>	90	Хугацаагүй

4.8	Төв мэдрэлийн тогтолцооны сөнөрөлт эмгэг (Хентингтоны хорей [XX], Фридрейхийн атакси [ФА], нугас-багатархины атакси [НБА], нугас-булчингийн хатангирал [НБХ], хажуугийн хатангирал хатуурал [XXX])	<ul style="list-style-type: none"> - Хөдөлгөөний хүрээ: XX - Илүүдэл хөдөлгөөн, булчингийн хипотони, хөшингө, брадикинез; ФА-тайван ба хөдөлгөөний үеийн тэнцвэргүйдэл, саажилт, яс үеийн деформаци (сколиоз, res excavatus); НБА -тайван ба хөдөлгөөний үеийн тэнцвэргүйдэл, дистони, пирамид хамшинж, брадикинез, шөрмөс татах шинж; НБХ - сул саажилт, булчингийн хатангирал, сколиоз, тавхайн деформаци; XXX - сул саажилт, булчингийн хатангирал, фасцикуляци, пирамид хамшинж, бульбар саа - Мэдрэхүйн өөрчлөлт, өвдөлт: XX - өвдөлт; ФА – гүн мэдрэхүйн алдагдал, хараа ба сонсголын бууралт; НБА – хараа буурах, бадайралт; XXX - өвдөлт 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадвар муудах (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах чадвар буурах, тэнцвэр алдагдах) - харилцааны чадвар муудах (хүний яриа ба бичсэн зүйлийг ойлгох чадвар буурах, мэдээлэл өгөх чадвар алдагдах, мэдээллийн хэрэгсэл ашиглаж чадахгүй байх) - өөрийгөө арчлах чадвар доройтох (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох г.м.) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар сулрах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.) - хүн хоорондын харилцааны чадвар буурах (нийгмийн харилцаан дунд бусдын шүүмжлэлийг хүлээж авах чадвар, сэтгэл хөдлөлийг хянах) 	G10 G11 G12 G14	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх
		б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60		2 жил		

		<ul style="list-style-type: none"> - Сэтгэцийн өөрчлөлт: ХХ-идэвх санаачлага буурах, анхаарал төвлөрөлт багасан, ой санамж муудах, тэнэгрэл, психоз, нойр уудах, НХА - баримжаа өөрчлөгдөх, ой санамж буурах, тэнэгрэл; ХХХ -сэтгэл хөдлөлийн хяналт буурах, хүчилж уйлах/инээх шинж - Дуу авиа, хэл ярианы өөрчлөлт: ХХ - дизартри, ФА-хэл ярианы тэнцвэргүйдэл, дизартри, НБА ба ХХХ - дизартри - Шээсний зам ба ходоод-гэдэсний тогтолцооны үйлийн алдагдал: ХХ - дисфаги, шээс задгайрах; ФА-чихрийн шижин; НБА-дисфаги, шээс задгайрал, ХХХ -шүлс гоожих, дисфаги - Зүрх-судасны тогтолцооны үйлийн алдагдал: ФА - кардиомиопати, ХХХ – амьсгалын дутагдал 	<ul style="list-style-type: none"> - амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар муудах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийгээр зочлох г.м.) 		<p>в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо</p>	70	Хугацаагүй
					<p>г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо</p>	90	Хугацаагүй
4.9	Нарколепси	<ul style="list-style-type: none"> - Сэтгэцийн өөрчлөлт: нойрны чанар муудах, өдрийн цагаар нойрмоглох, анхаарал төвлөрөлт сулрах, сэтгэл гутрах, сэтгэл хөдлөл тогтворгүйдэх - Мэдрэхүйн өөрчлөлт ба өвдөлт: толгой өвдөх Дайрлагын үеийн өөрчлөлт: 	<ul style="list-style-type: none"> - Даалгавар гүйцэтгэх ерөнхий чадвар буурах (Ачаалал даах чадвар сул) - сурах, мэдлэг ашиглах чадвар буурах (анхаарал төвлөрөхөд бэрхшээлтэй) харилцааны чадварын алдагдал (олон хүнтэй харилцах) - нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох) Дайрлагын үеийн өөрчлөлт: 	G47.4	Эмийн эмчилгээнд үр дүн сул байх		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих (ээлжийн ажил хийхгүй, гэмтэх эрсдэлтэй нөхцөлд ажиллахгүй)

		<ul style="list-style-type: none"> - Сэтгэцийн өөрчлөлт: өдрийн цагаар таагүй нөхцөлд гэнэт унтах, зүйрмэглэх, сэрэх үед хий үзэгдэл илрэх - Хөдөлгөөний өөрчлөлт: араг ясны булчингийн тонус гэнэт буурах, ухамсарт хөдөлгөөний хяналт алдагдах, унтах үеийн саа 	хөдөлгөөний чадвар буурах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх, тээврийн хэрэгсэл удирдан жолоодох чадвар алдагдах)		Эмийн эмчилгээний үр дүн муу байх, нарколепси ба катаплексийн дайрлага олон байх, сэтгэл гутралын шинж хавсрах	60	2 жил
Нугасны эмгэг							
4.10	Нугасны гэмтэл (нугасны харвалт, дарагдал, үрэвсэл г.м.)	<ul style="list-style-type: none"> - Хөдөлгөөний өөрчлөлт: чангарсан буюу сул саажилт, тэнцвэргүйдэл [сенсор атакси], хөдөлгөөний эвслийн алдагдал, контрактур, үений өөрчлөлт [хетеротоп оссификаци]), - Мэдрэхүйн өөрчлөлт, өвдөлт (өнгөц ба гүн мэдрэхүйн алдагдал, өвдөлт, өвдөлт бүхий булчингийн чангарал) - Шээсний замын тогтолцоо: шээс хоригдох эсвэл задгайрах - Зүрх-судасны тогтолцоо: даралтны зохицуулга алдагдах, амьсгалын дутагдал - Ходоод-гэдэсний замын тогтолцоо: өтгөн хатах хоригдох, эсвэл дусагнах задгайрах 	<ul style="list-style-type: none"> - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, бие даан алхах чадваргүй болох, алхах зай богино байх, тэнцвэр алдагдах, шатаар өгсөж чадахгүй байх, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах чадвар буурах) - өөрийгөө арчлах чадвар буурах (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох г.м.) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах) - амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар алдагдах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга 	G09 G95	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх
		б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60		2 жил		
		в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70		Хугацаагүй		

		Арьсны өөрчлөгдөх: өнгө тэжээл өөрчлөгдөх цооролт хумс зузаарах нимгэрэх	хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийхөөр зочлох г.м.)		г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй			
Полиневропати, захын мэдрэлийн эмгэг										
4.11	Полиневропати йн үлдэц урхаг (удмын [Шарко- Мари-Тут ба бусад], үрэвслийн дараах үлдэц байдал [зостер, боррелиоз, ДОХ-ын халдвар], аутоиммун шалтгаант [Гийен-Барре хамшинж, коллагеноз, васкулит], бодисын солилцооны шалтгаант [чихрийн шижин], хордлогын шалтгаант [архины, хүнд металлын, органик уусмалын], паранеопластик шалтгаант [уушгины карцином])	- Мэдрэхүйн өөрчлөлт, өвдөлт (сенсор тэнцвэргүйдэл, гүн мэдрэхүйн алдагдлын улмаас зогсож чадахгүй байх, мэдээ алдах, бадайрах, температурын мэдрэхүй буурах, хорсож төөнөж өвдөх)	- хөдлөх чадвараа алдах (алхах зай богиносох, унах хандлага, гэрээс гарахад бэрхшээлтэй байх, машин тэрэг жолоодож чадахгүй байх, тэнцвэр алдагдах, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах)	G60 G61 G62 G65 G13	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх			
		- Хөдөлгөөний өөрчлөлт: (сул саа, саажилт, хөдөлгөөний эвслийн алдагдал, сенсор тэнцвэргүйдэл, алхах муудах)	- өөрийгөө арчлах чадвар муудах (хувцаслах, хоол хийх, бусад өдөр тутмын үйлдэл бэрхшээлтэй байх)					б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60	3 жил
		- Шээсний замын тогтолцоо: (шээс задгайрах, эрекции сулрах)	- ахуйн үйлдэл хийх чадвар муудах(дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, гэр цэвэрлэх г.м.)					в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	Хугацаагүй
		- Ходоод-гэдэсний замын тогтолцоо: (өтгөн хатах, суулгах)	- амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар буурах (хүнд зэргийн полинейропатийн үед ачаалал даах чадвар буурах)					г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй
		Арьсны өөрчлөлт: (арьсны хатангирал, декубитус, “диабетийн хөл”, шарх эдгэхгүй)	нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийхөөр зочлох г.м.)							

4.12	Захын мэдрэлийн гэмтлийн үлдэц урхаг (мөрний сүлжээний гэмтэл, тохойн сувгийн хамшинж, сарвуу унжих хамшинж [шууны мэдрэлийн гэмтэл], цээжний нүхнээс гарах хамшинж, мөрний сүлжээний неврит шаантны мэдрэлийн эмгэг)	<ul style="list-style-type: none"> - Мэдрэхүйн өөрчлөлт: өвдөлт мэдээ алдах, бадайрах, температурын мэдрэхүй буурах, невромын өвдөлт, каузальги, фантом өвдөлт - Хөдөлгөөний өөрчлөлт: сул саажилт, гарын хөдөлгөөн хязгаарлагдах, доголох Арьсны өөрчлөлт: хөлсний ялгарал буурах, арьс хуурайших, өнгө өөрчлөгдөх 	<ul style="list-style-type: none"> - хөдлөх чадвараа алдах(алхах зай богиносох, унах хандлага, гэрээс гарахад бэрхшээлтэй байх, машин тэрэг жолоодох боломжгүй болох, эсвэл туслах хэрэгсэлтэй жолоодох) - өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, хоол хийх, өөрийгөө арчлах болон бусад өдөр тутмын ерөнхий үйлдэлд бэрхшээл учрах) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, гэр цэвэрлэх г.м.) - амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар алдагдах (ачаалал даах чадвар буурах) нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийгөөр зочлох г.м.) 	G54 G55 G56 G57	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх
					б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	60	2 жил
					в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	Хугацаагүй
					г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй
Булчин, мэдрэл-булчингийн синапсын эмгэг							
4.13	Мэдрэл-булчингийн синапсын ба булчингийн эмгэг (миастени гравис [МГ], миодистрофи [МД], миотонийн эмгэгүүд [МТ], полимиозитийн	- Хөдөлгөөний үйл: МГ – ачааллаас хамаарах булчингийн саажилт, алхах зай богиносох, дизартри, зажлуурын булчингийн сулрал; хахаж цацах нүд хоёрлох хялар харах МД – сул саажилт, контрактур, сколиоз, алхах зай богиносох; ММ– сул	- хөдлөх чадвар алдагдах (алхах зай богиносох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах чадвар буурах, унах хандлага, гэрээс гарах бэрхшээл, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, хүнд үе шатанд биеийн байрлал өөрчлөх)	G70 G71 G72	а/Бартел-индекс 80-95 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 85-90 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 108-119 оноо	50	2 жил хүртэлх

	[ПМ] дараах үлдэц урхаг)	<p>саажилт, миотони, алхах зай богиносох, гарын эвсэл алдагдах; ПМ – сул саажилт, булчингийн хатангирал, контрактур;</p> <p>- Сэтгэцийн өөрчлөлт: МД – Душанны миодистрофийн үед танин мэдэхүйн өөрчлөлт; ММ – танин мэдэхүйн бууралт, идэвх санаачлага буурах, ядарч сульдах;</p> <p>- Мэдрэхүйн өөрчлөлт, өвдөлт: МД– өвдөлт; МТ – өвдөлт, катарактын улмаас хараа муудах;</p> <p>- Дуу авиа, хэл ярианы өөрчлөлт: МГ – дисфаги, гунших; МТ – гунших,</p> <p>- Ходоод-гэдэсний ба дотоод шүүрлийн тогтолцооны үйлийн алдагдал: МГ – дисфаги; МТ – хипогонадизм, чихрийн шижин, хоолны шингэц өөрчлөгдөх, цөсний чулуу;</p> <p>Зүрх-судас ба амьсгалын тогтолцооны үйлийн алдагдал: МГ, МД ба МТ – амьсгалын дутагдал, МД – кардиомиопати, МТ – зүрхний хэмнэлийн өөрчлөлт</p>	<p>-өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, бие засах, ариун цэвэр сахих, хооллох г.м.)</p> <p>-ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, гэр цэвэрлэх г.м.)</p> <p>-нийгмийн харилцааны чадвар алдагдах (чөлөөт цагийн арга хэмжээнд идэвхтэй оролцох, ах дүү, найз нөхдийгөөр зочлох г.м.)</p>		<p>б/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо</p>	60	2 жил
					<p>в/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо</p>	70	Хугацаагүй
					<p>г/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо</p>	90	Хугацаагүй

4.14	Органик үлдэц бүхий тархи эмгэгшил (энцефалопат)	<ul style="list-style-type: none"> - танин мэдэхүй ба сэтгэл хөдлөлийн өөрчлөлтүүд - хэлгүйдэл (бүх төрлийн афази) - төвийн ба захын мэдрэлийн, үений шалтгаант, эмэнд тэсвэртэй өвдөлт - гүн мэдрэхүйн алдагдал - чангарсан саажилтаас үүдэлтэй контрактур, - аарцгийн үйл ажиллагаа алдагдах(шээс,өтгөн хоригдох эсвэл задгайрах) бульбар (хуурамч бульбар) саатай холбоотой хэл залгиурын өөрчлөлт 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадварын алдагдал (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх) - харилцааны чадварын алдагдал (мэдээлэл өгөх, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглах) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлал өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах) - өөрийгөө арчлах чадвар муудах:(хувцаслах, бие засах, ариун цэвэр сахих, хооллох г.м.) - ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.) - хүн хоорондын харилцааны чадвар алдагдах (хүнтэй танилцах, харилцааг хадгалах, сэтгэл хөдлөлийг хянах) амьдрахуйн чухал үйлдэл хийх чадвар муудах (сурах, ажил хийх, бие даан тооцоо хийх, банкны данс хянах г.м.) 	G80 G81 G82	а/Бартел-индекс 60-75 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 70-80 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 72-107 оноо	50	3 жил
					б/Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	70	Хугацаагүй
					в/Бартел-индекс ≤35 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс ≤15 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ ≤53 оноо	90	Хугацаагүй
14.15	Тархи, нугасны гаж хөгжил, гидроцефали, нугас хөндийтөл (сирингомиели) Арнольд-Киарын гажиг, ивэрхий	<ul style="list-style-type: none"> - хөдөлгөөний өөрчлөлт: саажилт: талбие, дөрвөн мөч, нүд,хэл залгиур; тэнцвэргүйдэл, хөдөлгөөний эвсэл эвдүйн өөрчлөлт - мэдрэхүйн өөрчлөлт ба өвдөлт: толгойн эргэлт, сонсголын өөрчлөлт, харах талбайн хязгаарлалт, талласан өвдөлт, ян - оюуны чадамжийн бууралт: эпилепсийн уналт таталт, анхаарал төвлөрөлт ба ой 	<ul style="list-style-type: none"> - сурах, мэдлэг ашиглах чадвар буурах (шинэ зүйл сурах, асуудлыг шийдвэрлэх) - харилцааны чадвар алдагдах (мэдээлэл өгөх, мэдээллийн хэрэгслийг ашиглах) - хөдлөх чадвар алдагдах (биеийн байрлалаа өөрчлөх, эд зүйлсийг өргөх, хөдөлгөх эвсэл алдагдах, алхах зай богиносох, шатаар явах, тээврийн хэрэгслээр бие даан явах) - өөрийгөө арчлах чадвар алдагдах (хувцаслах, бие засах, ариун цэврийг сахих, хооллох г.м.) 	G91 Q07.0 G95.0	Бартел-индекс 40-55 оноо, өргөтгөсөн Бартел-индекс 20-65 оноо, эсвэл Үйлдлийн хамаарлын үнэлгээ 54-71 оноо	80	Хугацаагүй

		санамжийн бууралт, төрх үйлийн өөрчлөлт, хэлгүйдэл, үйлдэлгүйдэл аарцгийн эрхтний үйлийн алдагдал: баас шээс задгайрах эсвэл хоригдох	- ахуйн үйлдэл хийх чадвар алдагдах (дэлгүүрээс хүнс цуглуулах, хоол хийх, гэр цэвэрлэх г.м.)				
--	--	---	---	--	--	--	--

Тайлбар:

“... хүртэлх жил” гэснийг тухайн заалтад заагдсан хүртэлх хугацаагаар энэ жагсаалт мөрдөгдөж эхэлсэн өдрөөс эхэлж хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь, хугацаа тогтоож, сунгахыг хэлнэ.

“...1 жил; 2 жил” гэснийг тухайн заалтад заагдсан хугацаагаар хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь хэмжээ, хугацааг тогтоож, сунгахыг хэлнэ.

Даатгуулагч (иргэн)-ийн өвчний кодын зөрүүтэй байдал нь хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь хэмжээ, хугацааг шийдвэрлэхгүй байх үндэслэл болохгүй.

Өдөр тутмын үйлдлийн бартел индексийн үнэлгээний хуудас, өргөтгөсөн бартел индексийн үнэлгээний хуудас, үйл ажиллагааны хамаарлын үнэлгээний хуудсаар үнэлнэ.

**ӨДӨР ТУТМЫН ҮЙЛДЛИЙН БАРТЕЛ ИНДЕКСИЙН
ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС**

Овог _____ Нэр _____

_____ он _____ сар _____ өдөр

Үнэлгээ өгсөн хүний нэр:

Д/д	Идэвхжил	Тайлбар	Оноо
1	Хооллолт 0 = бүрэн хамааралтай 5 = тусламж хэрэгтэй (хэрчих, түрхэх, хоолны горим баримтлахад г.м) 10 = хамааралгүй		
2	Усанд орох 0 = хамааралтай 5 = хамааралгүй		
3	Өөрийн арчилгаа 0 = тусламж хэрэгтэй 5 = нүүр, үс, шүд угаах, сахал хусахад тусламж шаардлагагүй		
4	Хувцаслалт 0 = хамааралтай 5 = тусламж хэрэгтэй, гэхдээ тал зүйлсийг өөрөө хийж чадна 10 = хамааралгүй (товчлох, үдэх зэргийг чадна)		
5	Өтгөний гарц 0 = хяналтгүй (эсвэл зөвхөн бургуйгаар гарна) 5 = үе үе хяналт алдагдана 10 = хэвийн		
6	Шээсний гарц 0 = хяналтгүй (эсвэл катетертай, эсвэл бие даан зохицуулах чадваргүй) 5 = үе үе хяналт алдагдана 10 = хэвийн		
7	Бие засах 0 = хамааралтай 5 = зарим зүйлсийг өөрөө хийж чадах хэдий ч тусламж хэрэгтэй 10 = хамааралгүй (суух, босох, бөгсөө арчих, өмд татах)		
8	Ор-сандал-ор хоорондын шилжилт 0 = чадваргүй, суухад тэнцвэр алдана 5 = сууж чадах боловч нэг буюу хоёр хүний тусламж шаардлагатай 10 = бага хэмжээний тусламж шаардлагатай 15 = хамааралгүй		
9	Хөдлөх чадвар (тэгш газар) 0 = алхах чадваргүй 5 = тэргэнцэртэй бие даан хөдлөнө 10 = нэг хүний тусламжтай хөдлөнө (аман буюу хүчний) 15 = хамааралгүй, гэхдээ таяг мэт туслах хэрэгсэл ашиглаж болно		
10	Шатаар өгсөх /уруудах/ 0 = чадваргүй 5 = тусламж шаардлагатай (аман, хүчний, туслах хэрэгслийн) 10 = хамааралгүй		
11	Усанд орох /бие угаах/ Бие даана – 1, хамааралтай - 0		
	Нийт оноо (0-100)		

**ӨРГӨТГӨСӨН БАРТЕЛ ИНДЕКСИЙН
ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС**

Овог _____ Нэр _____

_____ он _____ сар _____ өдөр

Үнэлгээ өгсөн хүний нэр:

Дд	Танин мэдэхүйн үйл	Оноо
1	ОЙЛГОХ 0 = чадваргүй 5 = энгийн команд ойлгоно 10 = цогц агуулгыг ойлгох боловч дандаа биш 15 = алдагдалгүй (зөвхөн бичсэн зүйл ойлгох өвчтөнд үүнд хамруулахгүй)	
2	ӨӨРИЙГӨӨ ОЙЛГУУЛАХ 0 = чадваргүй 5 = энгийн агуулгыг ойлгуулна 15 = өөрийгөө бүрэн ойлгуулж чадна	
3	НИЙГМИЙН ХАРИЛЦАА 0 = харилцах чадваргүй 5 = үе үе түрэмгий, ёс зүйгүй авир гаргаж, нийтийн дүрмийг дагахгүй, эсвэл харьцахгүй 15 = бэрхшээлгүй	
4	ӨДӨР ТУТМЫН АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ 0 = Их хэмжээний тусламж шаардлагатай 5 = бага хэмжээний тусламж шаардлагатай 15 = тусламж шаардлагагүй	
5	ОЙ САНАМЖ, СУРАХ ЧАДВАР, БАРИМЖАА 0 = ой санамж ба баримжаа илт алдагдсан, зугтах, төөрөх хандлагатай 5 = ойр ойр сануулах шаардлагатай 10 = үе үе сануулах шаардлагатай, эсвэл санахад туслах хэрэгсэл ашиглана 15 = ихэнхдээ бэрхшээлгүй (асрагчийн нэмэлт тусламж шаардлагагүй)	
6	ХАРАХ БА ҮГҮЙСГЭЛ (НЕГЛЕКТ) 0 = танил орчинд баримжаагүй (жишээ нь, өөрийн өрөөндгэрт) 5 = зөвхөн танил орчинд баримжаатай 10 = унших чадвар хүнд зэргээр алдагдсан боловч танил ба танил бус орчинд оронзайн баримжааг олно 15 = ихэнхдээ бэрхшээлгүй	
	НИЙТ ОНОО (0-90)	

Үйл ажиллагааны хамаарлын үнэлгээний хуудас

(Functional Independence Measure)

Овог _____ Нэр _____

_____ он _____ сар _____ өдөр

Үнэлгээ өгсөн хүний нэр:

Д/д	Үйл ажиллагаа	Оноо	
1	Өөрийн арчилгаа	Хооллох	
		Биеийн арчилгаа	
		Усанд орох, биеэ угаах	
		Биеийн дээд хэсгийг хувцаслах	
		Биеийн доод хэсгийг хувцаслах	
	Бие засах		
2	Аарцгийн эрхтний үйл	Шээсний хяналт	
		Өтгөний хяналт	
3	Шилжих хөдөлгөөн	Ор – сандал/тэргэнцэр	
		Жорлонд сууж босох	
		Душ/ваннд орох	
4	Явах чадвар	Алхах, тэргэнцэр	
		Шатаар өгсөх, уруудах	
Хөдөлгөөний үйлийн нийт үнэлгээ			
5	Харилцаа	Ойлгох чадвар	
		Өөрийгөө ойлгуулах чадвар	
6	Нийгмийн танин мэдэхүй	Нийгмийн харилцаа	
		Асуудал шийдвэрлэх чадвар	
		Ой санамж	
Танин мэдэхүйн нийт оноо			
Үйл ажиллагааны хамаарлын үнэлгээний нийт оноо			

Оноо өгөх заавар:

Тусламж шаардлагатай эсэх	Оноо	Түвшин	тайлбар
Хүний тусламж шаардлагагүй	7	Биеэ бүрэн даасан	Бусдаас бүрэн хамааралгүй
	6	Биеэ бүрэн бус даасан (туслах хэрэгсэлтэй, эсвэл аюулгүй байдал эргэлзээтэй)	Туслах хэрэгсэл ашиглах боловч хүний тусламж шаардлагагүй
Хүний тусламж шаардлагатай	5	Хяналтан дор хийнэ	Хажуугийн хяналт буюу аман дэмжлэг буюу эхэн үеийн дэмжлэг шаардагдана
	4	Бага хэмжээний тусламж шаардлагатай	Өвчтөн үйлдлийн 75%-иас илүүг гүйцэтгэж чадна, цөөн үйлдэлд хүний тусламж шаардлагатай
	3	Дунд хэмжээний тусламж шаардлагатай	Өвчтөн үйлдлийн 50-75%-ийг гүйцэтгэж чадна
	2	Их хэмжээний тусламж шаардлагатай	Өвчтөн үйлдлийн талаас бага хувийг гүйцэтгэж чадна (25-49%)
	1	Бүрэн асаргаа шаардлагатай	Өвчтөн үйлдлийг гүйцэтгэж чадахгүй, эсвэл 25-аас бага хувийг гүйцэтгэж чадна

